

Šiame numery

Kai trykšta poezijos šaltiniai.
Apie filosofiją laisvės sargyboje
rašo Antanas Maceina.
Poezijos pavasaris Chicagoje:
Maironio, Alfonso Nykos-Niliūno
ir Justino Marcinkevičiaus
eilėraščiai.
Stratfordas ir jo festivalis.
Paskirtos literatūros, mokslo,
religinio veikalo ir
žurnalistikos premijos.

Kertinė paraštė

KAI TRYKŠTA POEZIJOS ŠALTINIAI

Laikams keičiantis, ypač erdvių ir kompiuterių dienoje, daug kas iš gyvenimo turi pasitraukti ir dingti amžinai. Kai aukštosios matematikos uždavinius sekundžių greičiu sprendžia kompiuteriai, medinių rutuliukų skaitytuvai, randami jau tik senųjų krautuvėse. Kai ne tik sprausminiai milžiniai skrodžia vandenyne erdvę, bet ir žmogus raketomis nunešamas į mėnulį. Lindbergo lėktuvėlis turi išsėsti muziejų.

Bet yra dalykų, kurie, laikams ir žmogaus gyvenimo apyvokiam būdai keičiantis, vis dėlto pasilieka amžini savo pirmųjų žygių poreikio grožyje. Tai dažniausiai žmogaus dvasinį troškulį tenkiną dalykai: menas, literatūra, muzika bei humanitariniai mokslai. Jų tarpe šimtmečiais nesenantai, amžina yra ir poezija.

Iš tikrųjų ji yra tokio pat senumo kaip ir žmonija. Bet visada poezija lygiai yra ir jauna, lyg būtų gimusi mūsų pačių metais. Tai žmogaus dieviškosios dvasios kūryba, ankstesnė už bet kokį raštą. Gimusi tada, kada žmogus žemėje pirmą kartą pradžiugo, išvydęs tekančią saulę, kada pirmą kartą nustebo, pamatęs vidurnakties žvaigždėtą dangų, ir kada pirmą kartą pravirko, susidūręs su mirties realybe. Tada ir buvo ištartas ne kasdieninis, tarpusavio sinsižinojimo žodis, bet iškeltas iš pačių širdies gelmių, sakralinis ir apeiginis, pokalbiui su savimi ir su slėpiningąja būtimi.

Toks nekasdieniškas, nesavanaudiškas, nuo visų rūdžių nuvalytas poezijos žodis dar labiau reikalingas žmogui technikos amžiuje, kaip dvasinis penicilinas, pravalantis visas užterštas egzistencijos ląsteles. Ir juo daugiau žemėje bus poezijos (visai ekonomiškai kalbant) vartotojų, tuo žmogaus ir visos žmonijos kartais jau labai sunkiai pakeliamą kasdienybę taps lengvesnė ir prasmingesnė. Mums visiems šandien būtina reikia ne vien

gilių ir neišsenkamų naftos šaltinių, bet ir gaivinančių poezijos versmių. Tik mes patys dažnai pamirštame, kad tie krikščioniniai poezijos šaltiniai tyvuliuoja mūsų pačių širdyse, o mes per kasdieniškių reikalų ir smulkių rūpesčių nuosėdas dažnai tiesiog tingime iki tų šaltinių prasigręžti.

Ypač mums lietuviams turėtų būt nepamirštama, ką aplamai mūsų tautai reikė ir reikšia poezija. Ką reikė šimtmečiais nerašytos, bet dainuojamos ir išlikusios dainos. Ką reikė tautiniam atgimimui Maironio posmai. Ką reikšia poezijos žodis šiandien pavergtam lietuviui tėvynėje. Ir kiek mes esame jam ištikimi laisvuosiuo Vakaruos.

Būtume nenuoširdūs, jei nesidžiaugtume tuo dėmesiu, kuris jau antri metai rodomas poezijai Chicagoje. Šį savaitgalį kaip tik Jaunimo centre vyksta vadinas "Poezijos pavasaris Chicagoje". Tai daugiausia jaunų žmonių (labiausiai Teresės ir Jono Bogutu) bei jų talkininkų inspiruotas ir įkūnytas sumanymas. Šiame šios poezijos dienos dar prasmingai sutampa su kitu išskirtiniu mūsų poezijos laimėjimų pabrėžimu: gegužės 25 d. didžioji 1974 metų Lietuvos rašytojų draugijos premija, kurios mecenatas yra Lietuvos fondas, buvo paskirta poetui Alfonsoi Nykai-Niliūnui už jo neseniai išleistą naują eilėraščių rinkinį "Vyno stebuklas". Tai liudija, kad mūsų poezijos išviejimo lygis yra labai aukštas, kad ji pila labai brandžius grūdus tautos kultūrinio lobio aruodan.

Šitokių samprotavimų kontekste ir tokių faktų akivaizdoje sveikiname "Poezijos pavasarį Chicagoje", kviečiame visus ta proga paimti ir dažniau atsiverti vieną kitą poezijos knygą, o čikagiečius kviečiame ateiti šiandien (penktadienį) 8 val. vak. į Jaunimo centro apatinę salę pasiklausyti poezijos multi - media formoje, o rotų (šeštadienį) 5 val. popiet užskirti į Jaunimo centro kavine išgirsti aktorijų juostelėna įkal-

Filosofija laisvės sargyboje

Dr. Juozo Girniaus 60 metų amžiaus sukakčiai

ANTANAS MACEINA

"Kuris gi rūpestis aktualus mūsų laikui, kaip išsaugoti laisvę?"

Juozas Girnius, "Laisvė ir Būtis", p. 3

1. Laisvė ir tiesa

Nėra abejonės, kad kai kurie, perskaitę šio straipsnio antraštę, tuojau paklaus: "O kodėl ne tiesos? Kodėl filosofija stovi laisvės, o ne tiesos sargyboje?" Ir klausimas nebus be pagrindo. Iš tikro: kodėl gi ne tiesos? Juk filosofija, būdama "būtybės kaip būtybės mokslas" (Aristotelis), savaime apmasto pačius pradmenis ir tuo būdu siekia pačios paskutiniosios tiesos. Kodėl tad ji neturėtų ir stovėti šios tiesos sargyboje? Kodėl tiesa, kaip filosofijos laimikis, neturėtų būti jos saugojama istorijos metu? Pirmu tad žvilgiu atrodo, esą anie klau sėjai yra visiškai teisūs, pirštu prikišamai rodydami į straipsnio antraštės nenuoseklumą.

Galėtume ir net turėtume su šia nuoroda sutikti, jei prieš mus nestovėtų Piloto klausimas: "O kas yra tiesa?" (Jn 18, 38). Įpusėjus viduriniams amžiams, Izaokas Izraelis (845-940) apibrėžė tiesą žodžiais: "proto atitikimas daiktui — adaequatio intellectus et rei". Tomas Akvinietis prisiėmė šią apibrėžtį ir įtvirtino ją tolimesnių šimtmečių mąstyme, nepastebėdamas betgi, kad tokia tiesos samprata tinka tik gamtiniais daiktams, tačiau nieku būdu ne žmogaus kūriniais ir ne Dievo apreikštiems dalykams, kadangi abiejų pastarųjų sričių tiesoje jau esama laisvės prado. Skelbdami, kad tiesa esanti proto atitikimas daiktui, teikiame aiškia pirmenybę daiktui: šisai apsprendžia protą, ir protas tik taria, kad tai yra ar kas to nėra: "intellectus dicit esse quod est, vel non esse quod non est" (S. c. gent. 1, 59). Cia protas daikto ne kiek neįtaigauja; atvirkščiai: čia daiktas įtaigauja protą, taip kad šiajam nebelieka nieko kito, kaip tik nusilenkti daikto sąrangai, kurią jis išvelgia ir ištarla. Jokios laisvės šios rūšies tiesoje nėra ir negali būti. Visa priešais mus tįsanti gamta, visas mus apsupas daiktų pasaulis, pats būdamas būtinybės padaras, virste verčia ir mus paklusti šiai būtinybei. Todėl jei būtų tik viena vienintelė gamtinė būtybės sritis, tuomet filosofija iš tikro stovėtų tiesos, o ne laisvės sargyboje, kadangi šiuo

atveju laisvės iš viso nebūtų. Bet tuomet nebūtų nė filosofijos. Jos vietoje būtų gamtamokslis kaip vienintelis žmogiškojo pažinimo kelias.

Laimei gamta nėra vienintelė tikrovė. Jos rėmuose vyksta žmogaus egzistencija, iš kurios kyla kultūra kaip žmogiškoji kūryba. Todėl ir mes buvome ne tik tarp gamtinių daiktų, bet ir tarp kultūrinių kūrinių, kurių tiesos taip pat ieškome ir nesykj tariamės ją radę. Bet štai, kūrinių tiesa anaipol nėra daikto tiesa. Proto atitikimas gamtinį daiktą yra tiesa todėl, kad čia daiktas, kaip sakėme, apsprendžia protą. Tačiau kokiu būdu galėtų kūriny apsprendti protą, jei jis pats šaukiasi proto, kad būtų šiojo interpretuojamas ir tuo būdu apsprendžiamas — kaip tik savo tiesoje? Stovėdami prieš marmuro gabalą, galime marmurą pažinti tik taip, kaip jis yra: mūsų pačių nusistatymas marmuro atžvilgiu tik kenktų ir būtų net juokiamas. Betgi stovėdami priešais iš to paties marmuro iškaltą Mykolo Angelo "Pietą", mes pažįstame šį kūrinių jau taip, kaip ji mes patys interpretuojame. Mūsų pačių nusistatymas čia turi pagrindinės reikšmės ir yra vadovaujamojo pobūdžio kūriniui pažinti. Užtat kūrinių ir pažįsta kiekvienas jo stebėtojas vis kitaip; kiekvienas stebėtojas' čia reikšia ne tik kiekvieną asmenį skyrium, bet ir kiekvieną istorijos tarpinį, kiekvieną pasaulėžiūrą, kiekvieną visuomeninę grupę, kiekvieną išsilavinimo laipsnį. Daikto tiesa yra ir tegali būti tikta viena vienatinė. Tuo tarpu kūrinių tiesa yra ir gali būti neaprežta savo įvairybėje, kaip yra neaprežtas ir ano 'kiekvieno stebėtojo' nusistatymas. Nuosekliai tad minėta dėsos apibrėžtis kaip proto atitikimas daiktui kūrinių tiesai visiškai netinka, nes čia žengiami jau į laisvės sritį. Būdamas iš žmogiškosios laisvės kilęs, kūriny ir leidžiasi tik laisvas būty tik užuobėga to, ką ir pats žmogus galėtų sužinoti. 'Apreikšti', sakysime, žemės sukimas aplink saulę ar naujo žemyno buvimą anapus Atlanto reikštų tik tai, kad čia Dievas stoji Koperniko ar Kolumbo vieton. Iš tikro betgi apreikšimo turinys peržengia žmogaus proto plotmę, kaip pats Dievas peržengia žmogaus

Maironis (1862-1932)

Portretas pieštas dail. Prano Lapės

Maironis ★ Poezija

Išvydau ją, kai vakarinė
Zvaigždė skaisčiai danguos mirgėjo,
O marių erdvė begalinė
Nuo pilno mėnesio tviskėjo.

Gamtos ramumo ir svajonės
Zefyro nedrumstė dvelkimas;
Ramiai išsėjos vargo žmonės,
Padangiais skrido seravimas.

Išvydau ją ant marių krašto:
Skrustai kaip marmuras išbalę;
Iš jos akių skaičiau be rašto
Tylaus ilgėjimos begalę.

Gamtos ramumas neramino
Jos iškentėjusios krūtinės;
Nuo žemės ašarų vadino
Sesutę zvaigždės sidabrinės.

Iš lūpi skundo negirdėdav,
Tiktai jaučiau jos širdį baugią
Ir netikėtai pamylėjau
Naslystės mano lūdną draugę.

O ji, padavusi man lyra,
Į tą užburta vedė šalį,
Kur takas ašaromis byra,
Kur tuo retai kas eiti gal.

Gražybų paslaptis nurodžius,
Ji širdį man jausmingą gvildė;
Jai stebuklingus davė žodžius
Ir ausį dainomis pripildė.

Gražus regėjimas prapuolė,
Ir kraujas gyslose sustingo!..
O vis negal širdis varguolė
Užmiršti vėjo paslaptingo.

buvimo plotmę. O tai, kas buvo ja anapus mūsų buvimo bei pažinimo ir ko mes todėl niekaip pasiekti negalime, ir yra paslaptis. Apreikšimas ir paslaptis tad taip santykiauja vienas su kitu, kaip turinys ir forma: apreikšimas neša paslaptį ir pateikia ją mums žmogiškuoju būdu, kad jos akivaizdoje laisvai apsispres-

tume. O šį laisvą apsisprendimą paslapties atžvilgiu vadiname tikėjimu, jei paslapties turinį laikome tiesa; arba netikėjimu, jei paslapties turinį neigiam kaip tiesą. Tai reikšia: dieviškojo apreikšimo dalykas mums yra tiesa tik tada, kai tikime jo tiesą, vadinasi, kai apsisprendžiame jį laikyti tiesa. Laikymas tiesa arba

tikėjimas yra būdas jį apreikšimui į mūsų pažinimo matmenį. Bet laikyti ką nors tiesa priklausau jau nuo mūsų laisvės — ir tai taip, jog laisvė čia sudaro apreikštojo dalyko tiesos sąlyga. Nėra apreikšimo be tikėjimo, ir nėra tikėjimo be apreikšimo. Ki-

(Nukelta į 2 psl.)

FILOSOFIJA LAISVĖS SARGYBOJE

(Atkelta iš 1 psl.)

taip tariant, nėra apreiškimo, jeigu jis mūsų laisvės yra neprieštarimas kaip tiesa; ir nėra laisvo tiesos priėmimo, jeigu laisvė neatsiduria paslapties akivaizdoje. Laisvė ir tiesa apreiškėjų dalykų plotnėje grindžia vieną antrą. Štai kodėl minėta Izraelio-Tomo tiesos apibrėžtis — proto atitikimas daiktai — apreiškėjai tiesai netinka dar labiau, negu žmogiškojo kūrinio tiesai, kadangi čia jokio atitikimo (adaequatio) būti negali: protas niekad negali atitikti paslapties, nes jis jos iš viso nesuvokia. Tik savo laisvę žmogus tarią paslaptį esant tiesą. Laisvė paslapties atžvilgiu yra apsprendžiamasis jos tiesos veiksnys.

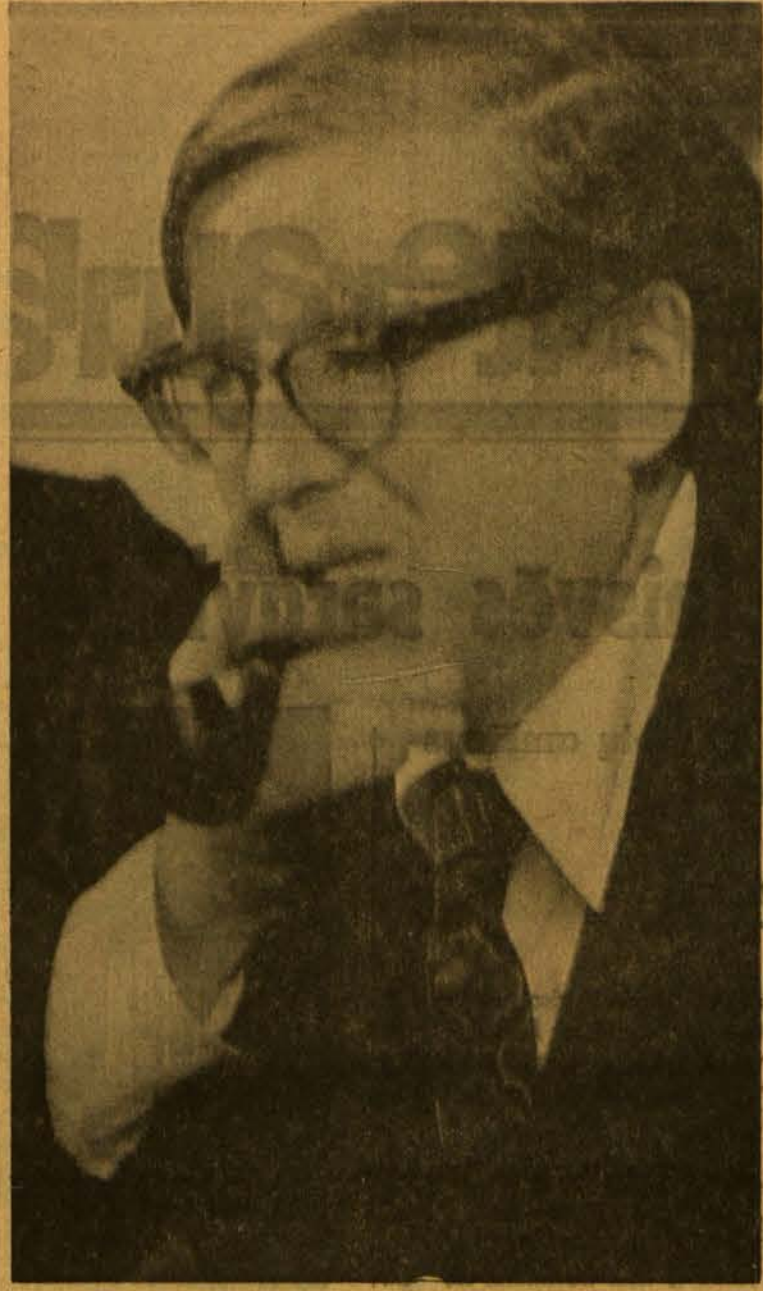
Tiesa tad, kaip regime, nėra nei vienalytė, nei vienatinė. Kiekvieno atveju ji yra santykinė. Tačiau šis santykis kinta, kintant jo poliems. Gamtinio daikto atveju tiesa yra atitikimas; žmogiškojo kūrinio atveju tiesa yra interpretacija; apreiškėjo dalyko atveju tiesa yra tikėjimas. Kintant tiesos esmei, auga laisvės vaidmuo. Šiai esmei apsprendži gamtinio daikto atveju laisvė yra tik atskiras tirti šį daiktą. Žmogiškojo kūrinio atveju laisvė yra galimybė suvokti šį kūrinį pagal mūsų pačių nusistatymą. Dieviškojo apreiškimo atveju laisvė yra apsprendimas priimti šį apreiškimą kaip tokį. Be laisvės gamtoje būtume gyvuliai, pažįsta tik tai, kas reikalinga, kad išsilaikytume. Be laisvės kultūroje būtume vergai, džiaugiasi ar piktinasi tuo, kuo džiaugiasi ar piktinasi ir mūsų ponas. Be laisvės religijoje būtume drebą padarai, praša šv. Inkvizicijos atstova, kad šisai leistų mums nusijoti. Būdamas iškilęs viršum gamtos, žmogus savo istorijoje gyvena kultūra ir religija, kuriose laisvė sudaro tiesos sąlyga ir net sudedamąjį jos pradą. Be laisvės nėra tiesos nei kultūroje, nei religijoje. Tiesa be laisvės kultūroje yra totalizmas. Tiesa be laisvės religijoje yra klerikalizmas. Filosofija užtat ir stovi laisvės sargyboje, kad įgalintų žmogų interpretuoti kultūrą pagal save — ne pagal savo poną — ir tuo įimti į save kūrinio tiesą; kad įgalintų tą patį žmogų apspresti dieviškojo apreiškimo akivaizdoje irgi pagal save — ne pagal savo inkvizitorius — ir tuo įimti į save paslapties tiesą. Kas tad filosofija mėgintų statyti tiesos sargyboje, tas arba suvestų tiesą tik į daikto tiesą, aprėždamas ją atitikimu daiktai ir tuo paneigdamas laisvą kūrinio interpretaciją, ir laisvą tikėjimą apreiškimu; arba sergėtų tik savą tiesą savos interpretacijos ir savo tikėjimo pavaldais, prinesdamas juos kitiems ir tuo sužlugdydamas galop jų tiesą, nes nei kūrinio interpretacija, nei apreiškėjų dalykų tikėjimas prievartos pakelti negali. Filosofija tiesos sargyboje yra reikią tiesos žlugimą. Tiesa gyvena tik tada, kai filosofija stovi laisvės sargyboje. — Kokiu betgi būdu ji šį savo uždavinį vykdo?

2. Filosofijos istorija kaip laisvės istorija

Perėjęs dėstyti iš Maskvos į Petrapilio universitetą, VI. Solovjovas pradėjo čia savo darbą įžangine paskaita, pavadinta "Istoriniai filosofijos žygiai" (1880 m.). Filosofija esanti, pasak Solovjovo, jau daugiau kaip dviejų su puse tūkstančio metų senumo. Ką tad ji veikė tokį ilgą savo gyvenimą? Ar ji buvo reikšminga tik filosofams ar ir visai žmonijai? Kitąp tariant, ar filosofija turi tik subjektyvų ar ir istorinį uždavinį? Ir galop: ar filosofijos uždavinys užsibaigia ar trunka visą laiką? — I. šiuos klausimus Solovjovas atsakė ne atsajai, o žvelgdamas į pačią fi-

losofijos istoriją. Istorinis filosofijos lopšys, pasak Solovjovo, esąs Indija. Indai esanti vienintelė Azijos tauta, pajėgusi sukurti filosofiją tikraja šio žodžio prasme. Betgi Indijos filosofija kaip tik ir kilusi laisvės reikalui. Nes Indijoje labiau, negu kur kitur, žmogus buvęs pajungtas gamtinei aplinkai: fizinis gimimas toje ar kitoje kastoje apsprendęs visą — net ir amžinąjį — žmogaus likimą. Net ir Indijos dievai buvę ne kas kita, kaip gamtos dievai, kuriems tikintysis vergiškai tarnavęs, maldaudamas juos medžiaginių gėrybių. Ir štai, šiame vergijos bei susiskaldymo krašte prabilusi ligi tol negirdėta mintis: *Visa yra vienatė*. Bet koks savitumas ar pasidalinimas esąs tik anos vienos esmės regimos apraiškos. Kiekviena būtybė esanti iš tikro mes patys. Kiekviena būtybė užtat yra mūsų sesuo. "Visa yra viena" — tai buvo, sako Solovjovas, pirmasis filosofijos žodis, kuriuo buvo paskelbta žmonijos laisvė ir broliškąjį jos vienybę. Šiuo žodžiu buvo iš principo pergalėta tiek religinė, tiek socialinė vergija ir sukrėsti nelygybės bei susiskaldymo pagrindai" (Sočinenija, St. Peterburg 1901-1907, t. II, p. 377). Budizmas, kuriame ir slypinti ana visuotinės vienybės bei lygybės mintis, esąs, pasak Solovjovo, ne kas kita, kaip filosofija, virtusi religija. Jos vidurkyje betgi stovįs žmogus: prieš Buddha, žmogų, nusilenkia ne tik Agni ir Indra, bet ir aukščiausias dievas Brahma (plg. II, 378). Pasaulinė budizmo reikšmė užtat ir esanti ta, kad "jis pirmasis išvelgė bei paskėbė žmogaus vertę" (t. p.). Tai buvęs galingas protestas prieš aklas medžiagines jėgas, kurios Rytuose buvo apvaldžiusios žmogiskąją asmenybę (plg. t. p.). Kūno troškulių neigimas ir nirvanos kaip bejausmo būvio skelbimas esąs žmogaus asmens sukilimas prieš viršinę gamtą, prieš gimimo atsitiktinumą ir prieš mirtį. Budistinis žmogus tarią sąkęs gamtai: "Aš esu daugiau, negu tu, nes galiiu atmesti tai, ką man siūlai ir neapgalvestauju tu, ko man neduodi" (t. p.). Indijos filosofija budizmo pavidalu pažadinusi žmogaus kaip asmenybės savimone ir įvirtinusi jo laisvę: filosofija atskyrusi žmogų jo sąmonėje nuo gamtos ir išlaisvinusi jį iš jos jėgų. Tolimesnis filosofijos žingsnis laisvės keliu buvęs žengtas Graikijoje. Graikų dievai, tiesa, buvę nebe gamtos dievai; jie turėję jau žmogaus pavidalą; bet tik pavidala, o ne žmogiskąją vertę. Žmogiškoji vidinė vertė buvusi. Graikijoje, pasak Solovjovo, pajungta visuomenei ir valstybei. Užtat filosofijos uždavinys ir buvęs išvaduoti žmogų iš šios visuomeninės vergijos. Tai padariusi, sąstingta. Kaip budizmas Indijoje, taip sofistika Graikijoje — abu sukilę prieš viršinę tikrovę: pirmasis prieš gamtą, antrąjį prieš visuomenę. Šia prasme budizmas ir sofistika stovį toje pačioje plotnėje: abu juodu esą nihilistai, nes abu neigį viršinę būti. Tačiau jie tai darą žmogaus asmens vertei gelbėti. Protagoro formulė "žmogus yra visų daiktų mastas" kaip tik ir išreiškianti žmogaus pirmenybę būtybių sąraše. Kaip budistinis žmogus sąkęs gamtai: "Aš esu daugiau, negu tu, kadangi galiiu be tavęs gyventi", taip ir sofistinis žmogus sąkęs visuomenei: "Aš esu daugiau negu tu, nes galiiu tau priešintis". Vidinis žmogaus išsilaikymas sofistikos buvęs atbaigtas: žmogus stovįs aukščiau, negu bet kuri viršinė tikrovė, vis tiek ar ji vadintųsi gamta ar visuomene.

Vis dėlto šiai subjektyviai išlaisvintam žmogui likęs, pasak Solovjovo, tūščias — tiek budiz-

Dr. Juozas Girnius. Jam š. m. gegužės 25 d. suėjo 60 metų.

Nuotrauka Vytauto Maželio

me, tiek sofistikoje, kadangi kiekvienas sukilimas yra tik jėga be turinio. Sokratas buvęs pirmasis, kuris mėginęs anam išlaisvintam asmeniui teikti ir turininių vertybių. Sokratas, Solovjovo pažiūras, esąs pats didžiausias sofistinis ir sykiu pats didžiausias sofistikos priešas. Jis buvęs sofistas, nes jisai, kaip ir visi sofistai, griežtai neigęs viršinių veiksnių pirmenybę; tiesos jis ieškojęs ne viršinėje tikrovėje, bet ją gimdęs iš žmogaus vidaus; todėl jo kelias į tiesą buvęs "maieutikė" — akušerės menas". Sokratas buvęs betgi ir sofistikos priešas, nes jis neigęs formalinį nusistatymą kaip žmogiskosios vertės pagrindą, ieškodamas šio pagrindo idealiniame turinyje. Tačiau Sokratui pavykę tik įrodyti, kad tokio idealinio turinio esama; tačiau jam nepasisekė įrodyti, kas šis idealinis turinys yra pats savyje. Tai padaręs Platonas savu idėjų mokslu, skelbdamas, esą viršum regimos bei apčiuopiamos tikrovės buvįjanti neregima idealinė būtis. Žmogaus vertę glūdinti tame, kad žmogus buvįjantis šioje regimybėje kaip idėjos nešėjas ir todėl esąs pasauktas vis labiau uolinti nuo mūsosios regimybės ir vis labiau artintis prie idėjų karalystės. Tačiau lengva suvokti, kad šiuo mokslu Platonas perskėlęs būti į dvi nesusisiekiančias plotmes: idėja atspindinti pasauliulyje kaip saulė užterštame vandenyje; tik atspindinti, bet vandens nešvarintai. Idėja tikrovės nekeičianti. Ji žmogaus kūrybiškai nenuteikianti. Nešvarus mūsų būvis ir likęs nešvarus. Platoniskasis, dualizmas nebuvęs, pasak Solovjovo, pajėgęs suvesti būti vienybėn ir tuo būdu padaryti žmogų laisvą ne tik savo sąmonėje, bet ir savojo egzistencijoje.

Platoniskąjį dualizmą pergalėjęs Krikščionybė dievažmogiskumo idėja, regimai išikūnijusia Jėzus Kristus būtybėje. Kristus neneigėjęs pasaulio, kaip Buddha, ir nebėgęs nuo jo kaip Platonas. Priešingai, jis atėinęs į pasaulį, kad jį gelbėtų. Platoniskoji idėjų karalystė virstanti krikščionybėje Dievų Karalyste. Ši betgi Dievo Karalyste anaipol nesanti abėjinga tikroviniam pasauliui kaip žmogaus egzistencijos erd-

nuo Descarto ligi Hegelio esanti, pasak Solovjovo, ne kas kita kaip gaivalinga kova už žmogaus teisę laisvai mąstyti ir laisvai spresti. Todėl suprantama, kodėl ši filosofija susitelkusi aplinkui mąstantį subjektą, nepasitikėdama viršine tikrove, ieškodama jos pateisinimo subjekto mąstyme (Descartas) ir galop ją pačią paskelbdama neigiamąja absoliutinės dvasios apraiška (Hegelis). Naujųjų laikų racionalizmą Solovjovas aiškina kaip pastangą išskleisti žmogaus asmeni visą jo galia, palenkiant jo vidaus sąrangai viršinės tikrovės maišatį (Kantas). Kadangi tačiau žmogus esąs ne tik mąstąs subjektas, bet sykiu ir kūniškai medžiaginė būtybė, todėl Vakaruose kilusi ir kita filosofijos srovė, būtent, materializmas kaip kova už medžiagos teisę žmogaus buvime. Materializmas, pasak Solovjovo, esąs irgi laisvės filosofija, būtent ta prasme, kad, tik pripažinus tikrąją medžiagos reikšmę, žmogus esti išvaduojamas iš medžiagos faktiškumo. Kol žmogus medžiaga peryvenęs kaip jam svetimą, kol jis jos nemylis ir ją net niekinąs (viduramžiai), tol ji reikią jam savus poreikius irgi kaip svetimas, viršinis, slėgias pradą. Šia prasme materializmas bei naturalizmas laisvins žmogiskąją asmenybę taip lygiai, kaip ir racionalizmas. Racionalizmas vedąs žmogų į protą kaip į neliečiamą jo giliausiojo Aš galią. Materializmas skatinąs žmogų suvokti medžiagą kaip prigimtą, savą, sudedamąjį jo būtybės pradą. Giliau tad svarstant, abi šios vakarų filosofijos srovės atitiesios Bažnyčios išskrypimą prievartiniu būdu įtaiguti žmogaus mąstymą bei sąžinę ir niekinti bei neigti kūno bei medžiagos vaidmenį žmogiškojoje egzistencijoje. Todėl nors, paviršium žiūrint, naujoji Vakarų filosofija ir buvusi Bažnyčiai priešinga, savą prasme betgi ji vykusį tuo pačiu didžioju žmogaus laisvės keliu, kaip ir lindiškoji ar graikiškoji filosofija.

Baigdamas savo paskaitą, Solovjovas dar kartą klausia: "Ką tad iš tikro filosofija veikė?" (II, 38). Ir atsako — trumpai, tačiau išpūdingai: "Filosofija laisvino žmogaus asmenį nuo viršinės prievartos ir teikė jam turinio; ji daužė netikus dievus ir ruošė žmogų tikrojo Dievo apsi-reikšimui" (t. p.). Tai ir yra svarbiausias istorinis filosofijos žygis amžių eigoje: filosofija stovėjo žmogaus laisvės sargyboje ir kiekvieną sykį pakildavo iš naujo, kai tik jo laisvė būdavo grasoma. Solovjovo paskaita buvo klausytojų priimta didžiu susižavėjimu, nes filosofavimas čia buvo pavalduotas ne kaip mėgėjiškas laisvalaikio žaidimas, o kaip laisvinantis žmonijos istorijos žygis.

3. Naujos filosofijos išvakarėse

Be abejo, su konkrečių tos ar kitos filosofijos reiškinų sklaida, kaip ją mums Solovjovas teikia savo paskaitoje, galime sutikti ir nesutikti. Tačiau vargu ar galėtume paneigti pagrindinę mintį, kad naują filosofiją kylanti iš reikalo ginti pavojun patekusią žmogaus laisvę. Iš kitos pusės, turime taip pat pripažinti, kad jokia filosofija šios laisvės galutinai neapgina. Štai kodėl Solovjovas filosofiją ir laiko ne tik asmeninui veiksmu, vykstančiu atskiro mąstytojo dvasioje, bet ir visuotiniu vyksmu, nuolat trunkančiu žmonijos istorijoje. Filosofijos galutinis siekimas esąs, pasak Solovjovo, "pilnutinis pažinimas pilnutinės laisvės pavidalu" (II, 386). Tačiau ši pažinimo bei laisvės pilnatvė negali būti pasiekta bei įvykdyta jokia atskira sistema ar linkme. Todėl nors kiekviena filosofinė srovė ir kyli iš laisvės reikalo, betgi savo išsivystyme ji pati paregi savo nepakankamumą šiam

reikalui. Laisvės grėsmė yra nuolatinė, tuo pačiu yra nuolatinis ir filosofijos naujų krypčių bei srovių gimimas. Kas kanonizuoja vieną kurią srovę, tas nesuvokia filosofijos istorinio proceso, einančio pilnutinės laisvės linkui. Nes teigti, kad ta ar kita filosofinė srovė jau laiduoja pilnutinę laisvę, reiškia iš tikro nesuvokti nei filosofijoje, nei laisvėje.

Solovjovo mintis, kad filosofija stovi laisvės sargyboje, ilgyja nuostabaus aktualumo, jei tik kiek atidžiau pasižvalgome mūsų istorijos tarpsnyje. Juk jeigu yra tiesa, kad filosofija kyli kiekvieną kartą, kai žmogaus asmens laisvė yra užgniauzta ar

grasoma, tai mes iš tikro gyvename naujos filosofijos išvakarėse. Jau kiek anksčiau teko šioje vietoje kalbėti apie "Rūpestį žmogumi" ("Draugas" 1973 m. rugs. 1 ir 8 d., nr. 206 ir 211), grindžiant šį rūpestį tuo, kad žmogaus asmuo mūsų laikais yra grasomas minios, besiskverbiančios į jį propagandos, fanatizmo ir kolektyvizmo pavidalais ir tuo ji nuasmeninančios ligi "psichinio daikto". Todėl rūpestis žmogumi šiandien esąs ne rūpestis, ką valgytime ar ką gersime, bet rūpestis, kaip išliksime laisvi pavergimo bei pasivergimo pojūnyje. Paryškinant bei papildant šią

(Nukelta j 8 psl.)

TEL. PR 8-3229
DR. ANNA BALIUNAS
2858 West 63rd Street
AKIU, AUSU, NOSLES IR GERKLES LIGOS
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
Akuserija ir motery ligos Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. L U 5-6446
8007 W. 83 Pl., Justice, Ill 599-0500
Pirma ligonitis pagal susitarimą. Jei neatliepia, skambinti 374-8012

DR. VL. BLAZYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-cios ir California
Val: pirmad., antrad. ir ketvirtad. 6 iki 7:30 val. vakaro.
Seštad. nuo 2 iki 3:30 val.
Pagal susitarimą.
Ofiso tel. 476-4042
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048

TEL. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val. pirm., ketv. 1 iki 7 popiet., antrad., penkt. 1-5, treč. ir sešt. tik susitarim.

Dr. Ant. Rudoko kabinetai perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 6-2400
Val. pagal susitarimą; pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antrad. ir penktad. 10-4; seštad. 10-3 val.

Ofs. tel. 785-4477; Rez. PR 8-0960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rezid. tel. — GI 8-6878
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERY LIGOS GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA.
6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatliepia, skambinti: MI. 2-0001.

TEL. — BE 8-5893
DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių Ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso telefon. PR 8-2220
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
JOKS A
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 5 iki 9 val. vak., seštad. nuo 1 iki 4 val.

Afs PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. A. V. JUCAS
489-4411 — LO 1-4005
Jei neatliepia 561-1070
ODOS LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai
3243 W. NORTH AVENUE
3214 N. Western Avenue
Valandos pagal susitarimą

Visi telefonai 652-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad. ir seštad. tik susitarim.

DR. TERESĖ KAZLAUSKAS
VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
9755 W. 143 Street
Orland Park, Ill. 60462
Valandos pagal susitarimą
Tel. — 349-0837

TEL. ofiso ir buto OLYmple 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1449 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Iškrytus trečiadienius Seštadienis 12 ir 4 val. popiet.

TEL. REliance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
(Lietuvius gydytojas)
3925 West 59th Street
Val: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. Seštad. 12-2 val. p. p. trečiad. uždaryta.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KŪDINIŲ IR VAIKŲ LIGOS SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Valandos: Kasdien nuo 10 val. ryto iki 1 val. popiet.
Ofiso telefon. RE 7-1168
Rezid. telefon. 239-2919

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave., kampas)
Val: pirmad., antrad., ketv. ir penkt. Nuo 8 iki 7 val. p. p. Tik susitarim.

TEL. — 282-4422
DR. ROMAS PETKUS
AKIU LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai:
111 N. WABASH AVE.
4200 N. CENTRAL AVE.
Valandos pagal susitarimą

DR. FRANK PLECKAS
OPTOMETRISTAS
(Kalba lietuviškai)
2618 W. 71st St. — TEL. 737-5149
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "contact lenses"
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PŪSLĖS IR PROSTATOS CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet ir ketv. nuo 5-7 vakarų.
Ofiso tel. 776-2880; rez. 448-5545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RE 5-4410
Rezid. GR 6-0617

Valandos: pirm. ir ketv. nuo 1 val. iki 3 val. p. p. ir nuo 7 iki 9 val. v. antr. ir penkt. nuo 1-5 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS.
Bendra praktika ir motery ligos
Ofisai ir rez. 2652 W. 69th St.
Tel. PR2022 8-1233
Ofiso val.: Pirm., antr., ketv. ir penkt. nuo 3 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. seštad. 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Ofiso tel. HE 4-2128. Namų GI 8-6198
DR. V. TUMASINIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val: pirm., antrad., ketv. ir penktad. 3-5 ir 6-7 — Iš anksto susitarim.

TEL. Ofiso PR 6-6448
DR. F. C. WINSKUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet. Treč. ir seštad., pagal susitarimą

Ofiso tel. 767-2141; namų 686-4850
DR. PETRAS ZLIOPA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Val: pirm., antr., ketv. 2-8 ir 6-8, penktad. 2-5. Sešt. pagal susitarim.

Stratfordas ir jo festivalis

ALFONSAS NAKAS

Karštas vasaros vidurdienis. Aplink Festivalio teatrą žydi milijonas gėlių. Rausvai - melsvai - gelsvai violetinis margumas. Ir šviesiai žalia, lygiai nukirpta veja. Šiaurėje, slėny, žvilga Viktorijos ežerūškio vanduo. Pietuose ir rytuose parkas. Aukšti medžiai, takai, suoleliai.

Žmonių didžiausia gausybė. Minia margsnė ir už gėlyną. Išsivėpė, dekoltoutom balinėm sukniom ponios. Jų palydovai orūs, savim pasitiki, brangiomis eilutėmis apsišėdę, nors temperatūra per devyniasdešimt. Kuklesnės, tvarkingos, viduramžės moterys, neslepiančios savo amžiaus, ir praktiški jų partneriai, tai išvis vienmarškiniai, tai švarkus rankose benešioja. Jau nos, akinuotos studentės, su ilgomis vakarinėmis sukniomis, su mėlynais jeansais, su mini sijonėliais. Dekoltoutos ir iki smakro užtemptais megstinukais. Su aukštakulniais bateliais, su tenisiniais, su sandaliukais. Jų jau nučiai partneriai kas barzdoti, kas ilgaplaukiai, apsidangę kuo papuola, arba išspustę, tartum i savo vestuves. Pavieniai seneliai ir i literatūra, i teatru išimylėjusios senmergės mokytojos. Vienas kitas kunigas. Būreliai jau nutrupintim, baltom uniformom, linksmų, jaunų vienuolių, tikriausiai iš katalikiško Quebeco atvažiuavusių. I pietryčius nuo teatro, asfaltuoto keliuko pakrašty, žiū, keli ar keliolika autobusu, ant kaktos užsidėjusių žodį "Chartered". Tai atvežę ekskursijas iš Montrealio, Winipeggo, ar kurio Amerikos ("valstijų") didmiesčio. Nusileisk i slėnį, prie Viktorijos ežerėlio, i automobilijų parkavietę. Jei Stratforde esi naujokas, iš nuostabos kraipysi galva: numerių lentelės iš visų Kanados provincijų ir keliolikos amerikinių steitų.

Jeigu parke bus meno paroda, jeigu pusšimtis tapytojų savo portretais, peizažais, natūrmortais, akvarelėm ir aliejais bus nūramstę visus medžius bei pknikų stalus, tu kaip Cinderella klajosi tarp jų, vis gražesnius, nuostabesnis suradamas. Jeigu dailininkai nebus suvažiavę, pknikų stalai bus užšesti ir veja nubarstyta spektaklio laukiančiais, dabar pknikaujančiais svečiais. Čia niekada nedraudžiama ant vejos vaikščioti, sėdėti, voliotis.

Be penkiolikos antrą teatro balkone pasirodys uniformuoti vyrai su ilgomis varinėmis triūbomis. Žvilgančio vario garsas nuskaudės parku ir slėniu. Iš malonios realybės trimčiai tave pakvies i dar malonesnę pasaką. Važiuodamas i Stratfordą tu vežėsi ne tik prieš keletą savaičių užsakytus bilietus (nes, ypač savaitgaliai, be bilietų važiuoti rizikinga); tu i galvą buvai susi-groves matysimus Shakespeare'o, Moliėro, Ibseno ar Shaw veikalus (iš anksto nepersiskaitęs, iš spektaklio vargu ar gausi pilną malonumą). Po pirmųjų trimto garsų (o bus už kelių minučių dar ir antrieji), tu jau užmiršai parko gėles, paveikslus, studentes, vienuoles, saulę ir debesiškčius. Dabar tu su tūkstantinė minia slenki i pasaką, kuri vadinasi TEATRAS ir tavo širdis ima kitaip plakti...

Truputis kanadiško Stratfordo istorijos

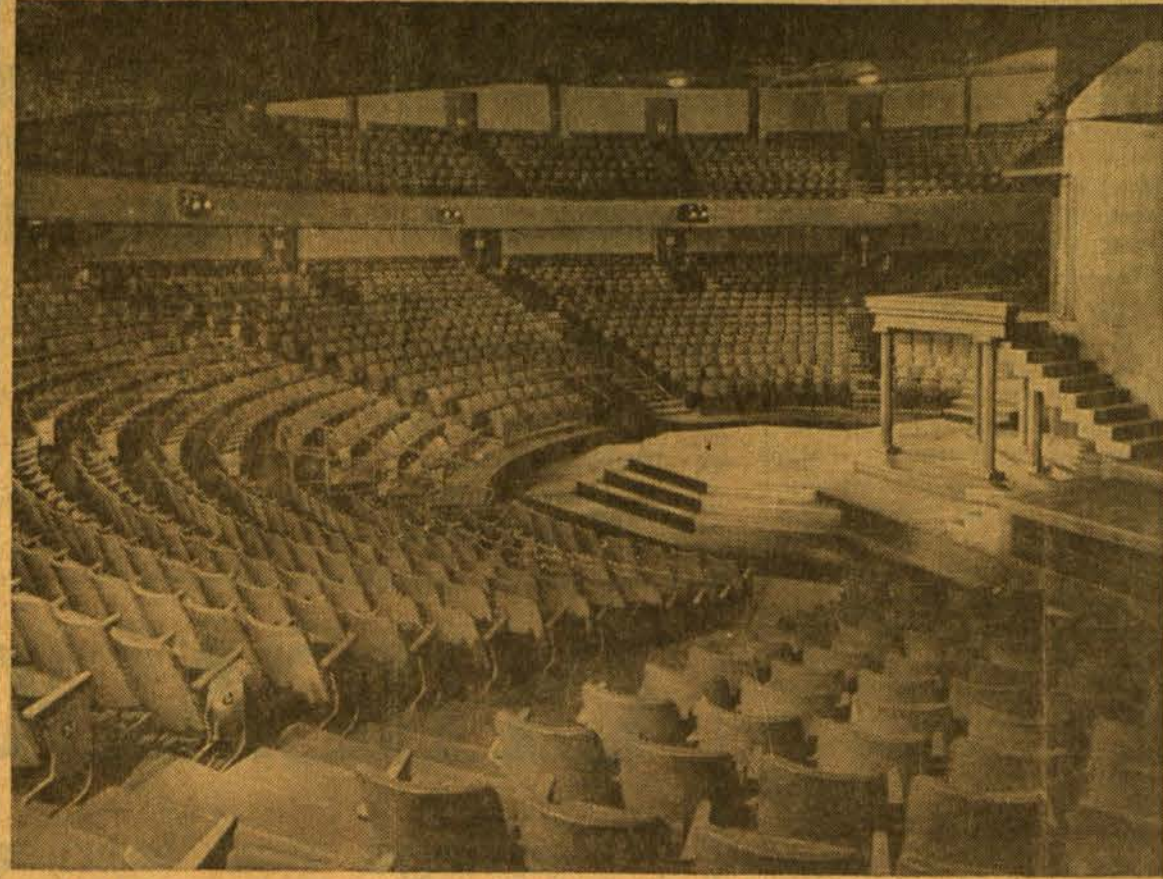
Atleiskite, kad mano įžanga buvo tokia ilga. Dažnai tokių įžangų nerašinėsiu. Antra vertus, ji galėjo būti daug ilgesnė. Ne visada parke žaidžia saulė, vėjas ir virš medžių draskosi lino pluošto debesūkščiai. Būna dienos vėsios, lietingos, ir labai

audringos, nors mano mėnesiai Stratforde visada tie patys: birželis, liepa arba rugpiūtis. Ne visuomet spektaklių laukiame tame pačiam parke, nes be Festivalio teatro yra dar du kiti. Pagaliau, ir laikas gali būti ne tas, nes dažniausiai visi trys teatrai vaidinimus pradeda po du kartu — antrą ir pusę devynių (vakaro), gi pereiniais metais yra buvę ir ankstyvųjų, 11 valandos ryto spektaklių.

Kur yra "tikrasis", arba originalus, arba pirmasis Stratfordas, manau, atspėsite be vargo. Taip, tai Stratford-upon-Avon, Anglijoje. Taip, tai Williamo Shakespeare'o gimtinė. Kiek nostalgijos kankinami, anglai Stratfordų ir Stratfordukų Naujajame Pasulyje pristeigę, aš nežinau. Žinau tik du, abu originalų Stratfordą žmonių skaičiumi gerokai praugusiu: Stratfordą Connecticute ir Stratfordą Ontario provincijoje. Apie jį čia šiek tiek ir pakalbėsiu, apie paskutinįjį.

Kur jis yra? Ogi už maždaug 160 mylių i šiaurės rytus nuo Detroito, arba už maždaug 150 mylių i šiaurės vakarus nuo Toronto, arba už maždaug 40 mylių i šiaurę nuo kanadiško Londono. I Stratfordą susibėga Kanados vieškeliai Nr. 7 ir Nr. 8. Toliau geografinę padėtį aiškinti būtų veltui burnos ausinimas.

Kad Stratfordas buvo kurtas Shakespeare'o garbei, abejoti netenka. William Sargint 1832 metais tenai pastatęs pirmąją smulkę, pavadino Shakespeare Inn. Upelis, pirmųjų kolonistų dar vadinamas Little Thames, netrukus buvo perkrikštytas i Avon. I miestelį Stratfordas emė formuotis 19 šimtmečio antrroje pusėje, kai pro vietovę buvo vedamos net dvi geležinkelio linijos ir pastatytos garvežių remonto dirbtuvės. Shakespeare'as nė tada nebuvo pamirštas: gatvių tarpe atsirado Romeo Street, Portia St., dar kelių kitų jo dramų herojų vardais, o šio šimtmečio pradžioje ir jo vardu kelios kultūrinės institucijos. Kad iš siauručio Avon upelio atsirastų imponantni, o ketvirtąjį aplankė 137 tūkstančiai. Abu jie užtruko irgi po 9 savaites, nes ilgiau palapinėje nebuvo galima. Dabar Stratfordo festivalis egzaminus jau buvo išlaikęs. Niekas nebeatrūki vandenys, jis buvo užtventkas ir gimė ežerukas, gaves Lake Victoria vardą. Nors per tą ežerūką geras metikas beveik persviestu akmenėli, jo pakraščiiais emė veistis antys ir žąsys, o 1920 metais atgabenta gulbių pora išaugo i nemažą šeimą. Visai kaip Stratforde už Atlanto...

Festivalio teatro vidus. Dešinėje scena su balkonų. I balkono platformą aktoriai arba įeina pro angą (pačioje dešinėje) arba užlipa laiptais. Scenos priešaky dvi angos i poeziją, aptvertos tvorelėmis. Nė viena žiūrovo kėdė nuo scenos pakraščio nenutolusi daugiau kaip 65 pėdas.

Festivalio pradžia

Beveik dviejų šimtų akry išdabintas, Shakepeare'o herojų vardais nusagstytas, beveik pusantro šimto metų Stratfordas laukė paties svarbiausio: Shakespeare'o teatro, jo vaidinimų. Gal būtų laukęs ir iki šiai dienai, jei ne miestelyje gimes žurnalistas Tom Patterson. Jam kilo idėja Stratforde ruošti Shakespeare'o dramų vaidinimus atvirame ore. Savo sumanytą emė propaguoti spaudoje. Tuo susidomėjo 1952 metais Kanadoje viešėjęs anglų režisierius Sir Tyrone Guthrie. Taip, Stratfordas jam patiko, kviečiamas sutikti ir režisuoti, tik jau ne atvirame ore. Statyti teatrą. Jam reikia milijonų. Tai gal palapinė? Kodėl ne. Tų pačių 1952 metų rudenį Stratforde įsisteigė pelno nesiekianti kompanija ir pasivadino Stratford Shakespearean Festival Foundation of Canada. 1953 metų pavasarį pietinėje Viktorijos ežerūko pusėje, įkalnėje tarp parko ir slėnio, buvo pastatyta įmantri scena ir ją supanti milžiniška brezento palapinė. Ji talpino 19-80 žiūrovų. Suprojektavę sceną, režisierius Tyrone Guthrie ir dailininkė Tanya Moiseiwitsch emė ruošti festivaliui.

Pirmoji premjera įvyko 1953 metų liepos 13. Tai Shakespeare'o Richard III, su Sir Alec Guinness pagrindinėje rolėje. Liepos 14 pirmą kartą buvo suvaidinta Shakespeare'o komedija All's Well That Ends Well. Čia pagrindinėse rolėse buvo tas pats Alec Guinness ir Irene Worth, o šalutines roles atliko būrys kanadietėjų aktorių. Pasisekimo būta svaiginančio. Numatytas penkių savaičių pirmasis festivalis buvo pratęstas iki šešių. I 42 spektaklius atsilankė 68,087 žiūrovai.

Antrasis sezonas 1954 metais tęsėsi 9 savaites ir sulaukė 125 tūkstančių žiūrovų. Trečiajame buvo apie 140 tūkstančių žmonių, o ketvirtąjį aplankė 137 tūkstančiai. Abu jie užtruko irgi po 9 savaites, nes ilgiau palapinėje nebuvo galima. Dabar Stratfordo festivalis egzaminus jau buvo išlaikęs. Niekas nebeatrūki vandenys, jis buvo užtventkas ir gimė ežerukas, gaves Lake Victoria vardą. Nors per tą ežerūką geras metikas beveik persviestu akmenėli, jo pakraščiiais emė veistis antys ir žąsys, o 1920 metais atgabenta gulbių pora išaugo i nemažą šeimą. Visai kaip Stratforde už Atlanto...

Trys teatrai šimtam tūkstančių žiūrovų

Festivalio teatras pradėtas statyti 1957-ju pradžioje ir iki penk-

Alfonsas Nyka-Niliūnas

Nuotrauka Vytauto Mažeio

tojo festivalio sezono buvo užbaigtas. Jis išdygo palapinėse vietose. Scenos nereikėjo keisti, o tik patobulinti. Scena gi 1953 metais buvo sukonstruota, prislaidant Elžbietos laikų reikalavimų. Ji liko išsišiovusi i amfiteatro pusratį. Penkiakampė, su balkonų, su septyniomis pakopomis vaidintojams, su devyniomis išėjimų angomis, kurių dvi veda i požemį, o ten tuneliais jungiasi viena su kita ir su užkulisiu.

Teatro vidus pasagos formos. Eilės, kaip cirke ar amfiteatre, viena virš kitos aukštai pakilę, tad jokia plaukuota ar skrybėlėta galva užpakaly sėdinčio netrukdo. Parteris talpina 1,400 žiūrovų, o balkonas 858, tad viso 2,258 kėdės. Nė viena kėdė nuo scenos nenutolusi daugiau kaip 65 pėdas. Metų metais tobulinta, akustika nepaprastai gera. Labai įmantrus ir rafinuotas scenos apšvietimas. Fantastiškos garsinės priemonės (jos

gausiai naudojamos įvairių mūsų metu, arba kai vaizduojamas nebe šis pasaulis). Dekoracijos čia minimalios, tik simboliai, todėl apšvietimas, garsinės priemonės, kostiumai ir butaforija čia nepaprastai vaidmenį. Kostiumams ir butaforiniams reikiems teatras turi dirbtuvę, kurioje apskritus metus plūsa kelios dešimtys specialistų.

Užkulisyje pastatyta absoliučiai tokia pat scena, kaip publi- kas matomoji. Tai repeti- cijos. Aktoriais svarbus kiekvienas milimetras, kur reikės atsispirti koki kaunantis kardais, kur atsiremti ar ranka įsitverti, kur galvą pakloti mirštant.

Jeigu Festivalio teatras nuostabus iš žiūrovo kėdės, tad daug nuostabesnis užkulisuose, požemiuose, palėpėse, pastogėse. Prieš ketverius metus vieną vidurdinaktį mane su sūnumi apie valandą vedžiojo specialus gidas, ir ką mes tuomet pamatėme, reiktų rašyti kelias dešimtis puslapių.

Festivalio palapinė žiūrovams nebetelepant, 1956 m. Festivalio taryba išsinuomojo Avon teatrą, kad ten galėtų kai kuriuos veikalus vaidinti. Avon teatras yra pažėme Stratfordo vidury. Iki šio šimtmečio pradžios jis ir buvo miesto teatru, bet publikai nuo dramų nutolus, paverstas i kiną. Festivalio vadovų rankose jis iš karto atgijo. Po kelių sėkmingų sezonų, 1963 metais Festivalio vadovai jį nužirko, atremontavo, sumodernino. Jis talpina 1.102 žiūrovus. Jo scena standartinė, kaip būdavo Lietuvos arba Vokietijos teatruose. Jame vaidinamos vėlesnių laikų dramų, operetės, farsai. Jame vyksta koncertai, o kiekvieno rugsėjo vidury ir filmų festivaliai. Man Avon teatre dar niekada neteko ką "sunkaus" matyti. Kai Festivalio teatre žudosi Anglijos ir Prancūzijos karaliai, klaikiai dainuoja pamišusi Ofelija, arba klaidžioja dukterų apleistas karalius Lyras, tai Avon teatre visokie bonivainai mėgaujasi su Paryžiaus merginomis arba vyksta linksmos Gogolio piršlių derybos. Taip bent iki

Poezijos pavasaris Chicagoje

1975 metais gegužės 30 — 31 d.

Alfonsas Nyka-Niliūnas

ARS POETICA

Kiekvienas žodis,
Ištartas tuštumai, mus slegia
Pasaulio sukūrimo vienetve —
Milijonais metų, laiko
Ironija ir nebūtis;
Gimsta ir gyvena
Savo būties komedią: kovoja,
Šamokslauja ir išduoda,
Apmuogina arba pridengia,
Liudija ir miršta
Kankinio mirtim.
Galtingoji Gramatika, žodyno
Imperija, kur viešpatauja
Kūlmis Veiksmažodis, nutukęs
Būdvardis ir nuogas
Daktavardis,
Kur telpa visas mūsų
Skaumas ir pasaulio
Istorija — turėti, būti, pavadinti,
Klausimo laisvė ir sprendimo
Prievarta (nėra būties
Be klausimo), balandžio
Lietaus fonetika ant tavo lūpų, vėjo
Sintaksė ir sniego alfabetas, —
Vienintelė būtis prieš laiko
Antplūdį, vienintelė būtis turėti
Prasmę ir būti be prasmės,
Kaip mirti už tėvynę ir išlikti
Mirtim, nes žodis
Yra daugiau, nei kūnas, nes nėra
Dailių, yra tik žodžiai:
Tik žodžiai — Dievas ir žmogus.

Iš rinkinio "Vyno stebuldas", už kurį Alfonsui Nykai-Niliūnui teko 1974 metų Lietuvių rašytojų draugijos premija — 1000 dolerių; premijos mecenatas Lietuvos fondas. Jury komisija (P. Gaudys, A. T. Antanaitis, kun. V. Bagdanavičius, MIC, N. Užbalienė ir dr. R. Šilbajoris) premiją paskyrė balsų dauguma š. m. gegužės 25 d. savo posėdyje, Chicagoje.

perėitų metų, iki festivalio meninio vadovo Jean Gascono eros galo.

Kada publika nebegalėjo sutilpti i Festivalio ir Avon teatrų, 1971 metais buvo atidarytas trečiasis teatras, pavadintas The Third Stage. Tai nelabai patrauklios buvusio kazino patalpos pačioje Viktorijos ežerėlio pakrantėje, gal už puskilometro nuo Festivalio teatro. Čia scena pačioje arenoje, salės vidury. Apilink suolai, ne kėdės, kaip sporto halėse. Aktoriai ateina, pavadina, ir per salės vidurį, pro žiūrovo "i užkulisius" išeina. Dekoracijų čia išvis nėra. Čia vaidinamos dar nepažintų, šiuolaikinių autorių dramų. Kartais buvo statomos operetės, vaidinimai vaikams, atlikta nemažai koncertų. Kai i Festivalio teatrą bilietus reikia užsakyti prieš mėnesį, kai Avon spektakliams bilietų irgi ne visada gausi, tai Trečiojo scenon gali ptekti kada nori. Taip būdavo iki 1974-ju sezono galo.

Minėjau pirmųjų keturių sezonų žiūrovų skaičius. I ką Stratfordo festivalis išaugo? Rekordiniai metai buvo 1972-ji: i 336 spektaklius atsilankė 413,187 žmonės. 1973 meta's kažkodėl tebuvo 334 spektakliai ir žiūrovų sulaukta 406,561. Kokie 1974-ju rezultatai, sužinosime už keletą savaičių. Jau pernai oficialūs asmenys ten man pasakojo, jog bus siekiama kiekvieną sezoną sutraukti pusę milijono žiūrovų. Pažvelgus i 1975-ju sezono programą, atrodo, jog tokia gausybė veikalų tikrai jau šmet turėtų pusę milijono pritraukti.

Kanadiškis Stratfordas kaip Shakespeare'o ir kitų klasikų veikalų vaidinimo vieta, dabar garsus visoje šiaurės Amerikoje. Paskutinius kelerius metus, kai paruošia vaidinimus sekančiam sezonui, su pačiais svarbiausiais veikalais geriausi aktoriai važiuoja gastroliuoti i Europa, Australiją. Šiuo metu gastroliuoja Vakarų Kanadoje.

Repertuaras ir personalas Stratfordo festivalio pagrindinė specialybė • Williamo Shake-

speare'o veikalai. Pernai išleista me informaciniame leidiny pasakyta, kad 21-rių metų laike, ta'gi 21 sezono metu, suvaidinti visi Shakespeare'o scenos veikalai, išskyrus vieną. Reikiška, suvaidinti 36 iš 37. Iš jų 18 vaidinta daugiau negu po vieną sezoną. Šalia Shakespeare'o vietą rado: Sophocles (Oedipus Rex), Rostandas (Cyrano de Bergerac), Moliėras (Le Bourgeois Gentilhomme, Tartuffe, The Imaginary Invalid), Wycherly (The Country Wife), Čechovas (The Cherry Orchard, The Seagull), Strindbergas (The Dance of Death), Gogolis (The Marriage Brokers, The Government Inspector, Dumas (The Three Musketeers), Beckettas (Waiting for Godot) Ben Jonsonas (The Alchemist, Valpone), Ibsenas (Hedda Gabler), Mrozekas (Vatzlav), Brechtas (The Threepenny Opera), Turgenevas (A Month In The Country). Tai tik man žinomaisi. Praleidau i keletą klasikų, ir keletą šiuolaikinių kanadietėjų dramaturgų, kurių veikalai daugiausia Third Stage teatre buvo statyti. Nebemėnsiu pastatyty operėčių bei jų autorių, neigi Avon teatre ilmy festivaliuose kasmet rodomų po keliolika geriausių filmų.

Festivalio meno vadovais (artistic director titulu) iki šiol yra buvę trys vyrai: Tyrone Guthrie (1953 — 54), Michael Langham (1955 — 67) ir Jean Gascon (1968 — 74). Man geriausiai pažįstamas Jean Gascon. Jo "viešpatavimo" metu Stratfordas pasiekė didžiausio garso. Ką tik jis pats režavo, viskas pavirsdavo auksu. Antai, 1970 metais jis pastatė labai retai vaidinamą Shakespeare'o dramą Symbeline. Veikalas laikomas vienu nuobodžiausių ir visi režisieriai jo kratosi. Jean Gascon jį pavertė šedevru, ir publika negalėjo atsidžiaugti. Antra retai statoma Shakespeare'o drama yra Pericles. Jos vengiama dėl pastatymo komplikotumo, nes čia pasaka maišoma su tikrove, veiksmas vyksta dešimčių metų tarpe, jūroje

(Nuotrauka i 4 psl.)

STRATFORDAS IR JO FESTIVALIS

(Atkelta iš 3 pusių.)

(laivuose) ir žemėje. Gascono 1973 metų vasarą pastatytas, Pericles sulaukė tokio pasisekimo, kad turėjo būti perkeltas ir į 1974-ųjų sezoną. Po jo režisuotos Molière'o komedijos The Imaginary Invalid spektaklio (pereita vasarą) man teko išgyventi retą įvykį: publika sustojusi kelias minutes plojo ir pritariančiai šūkavo. Pernai Avon teatre su didžiausiu pasisekimu visą vasarą buvo vaidinamas jo režisuotas operetinis farsas, Offenbach'o La Vie Parisienne. Tai buvo dar vienas, iš visų šonų nužvilgintas scenos perlas.

Dėl seniai numatytų kitų išpareigojimų, Jean Gasconas pereitą rudenį pasitraukė. Meno vadovo vadžias perėmė Robin Phillips. Kaip atrodys jo Shakespeare'as, kiti klasikai bei visokie eksperimentuoti, šiandien galiu tik spėti. Kad jis Stratfordo festivaliui duos naują kryptį, drįstu spėti iš 1975 metų sezono programos veikalų gausos, o taip ir kai kurių Shakespeare'o veikalų perkėlimo į Avon teatro sceną, ko praityje niekada nėra buvę. Kitaip (lyg sušiuolaikinti) atrodo ir programos leidinyje parodyti kostiumų eskizai.

Kiti žymesni režisieriai yra buvę: Douglas Campbell, John Hirsch, Peter Gill, William Hutt (kartu ir pirmaeilis aktorius), Michael Bawtree. Pati ryškiausia festivalio dailininkė — Tanya Moisevitch. Ji meniška apipavidalino pirmųjų kelerų metų visus pastatymus; ji festivalyje, regis, tebėra ir į dvidešimt trečiąją sezoną žengiant. Kiti dailininkai: Desmond Healey, Robert Prevost, Brian Jackson, Leslie Hurry — tik keletą pačių išminiųjų tesuominant.

Didelės jaučios odos reikėtų, kad sutalpintum visu, pagrindinius vaidmenis turėjusiu, aktorių pavardes. Paminėsiu tik porą tuos, kuriuos man pačiam teko po kartą ir po daugelį kartų scenoje matyti, kuriuos rašydama kaip gyvus įsivaiduojau, nes jie paliko nepaprastą įspūdį. Štai: Leo Ciceri (prieš penkerius metus žuvęs auto katastrofoje), William Hutt, Kenneth Welsh; panelės Pat Galloway, Martha Henry, Pamela Brook, Amelia Hall, Dawn Greenhalgh; Edward A-tienza, Powys Thomas, Douglas Rain, Barry MacGregor, Mervyn Blake, William Needles, Nicholas Pennell, Jack Creley; vėl panelės Angela Wood, Patricia Collins, Louise Marleau, Maureen O'Brien, Irene Worth, Kate Reid; dar Eric Donkin, Nahum Buchman (Izraelio geriausias aktorius, vaidinęs Othello); dar trylikmetis Ian MacDonald, sukūres keletą ryškių vaidmenų Shakespeare'o ir kitų dramose.

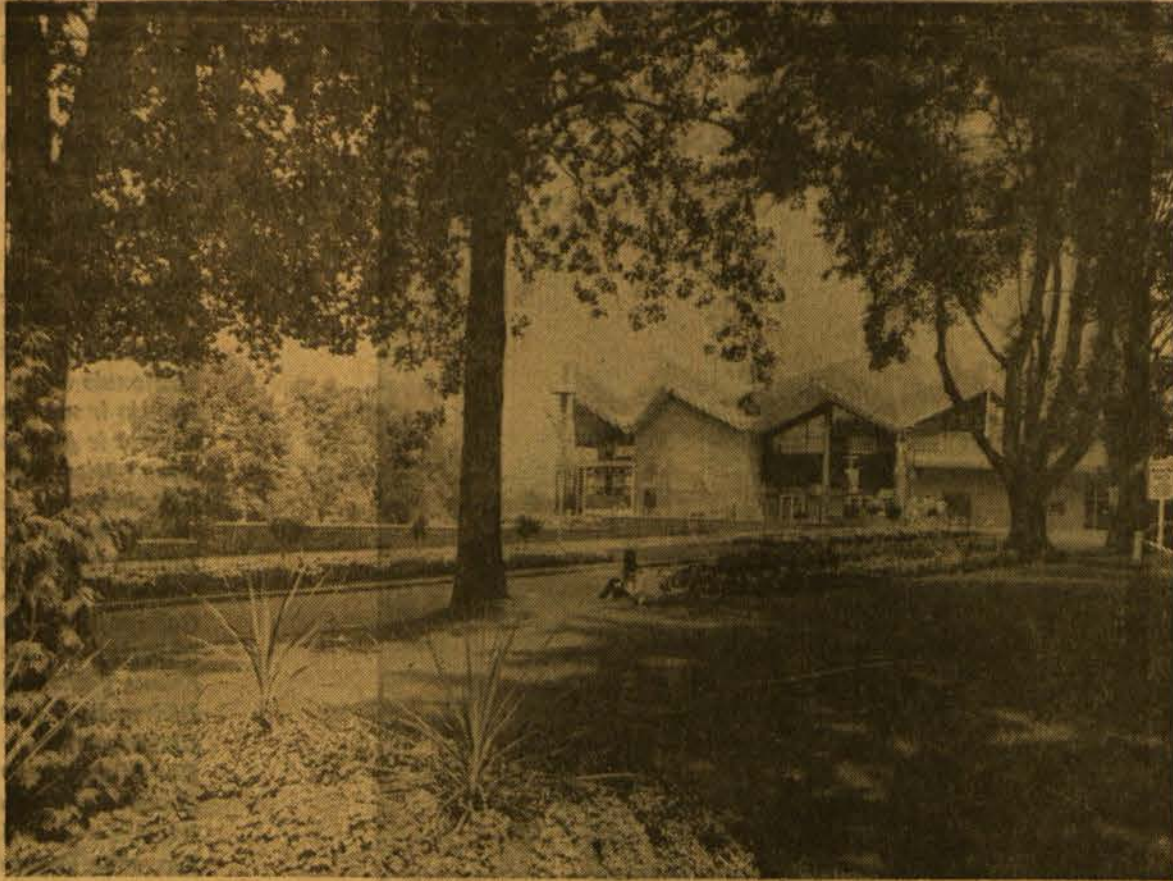
Kas Stratfordo nepažįstate, tu pavaržiu jau per daug. Kas Stratfordą už mane geriau pažįstate, gal turite kitoki, gal ir didesni sąrašą. Stratfordą "suradau" tik prieš tuos metus ir tik po kelis veikalus ten kasmet tepamatau.

Reikėtų dar minėti koncertų solistus — vokalistus ir instrumentalistus. Neretas jų didelio, tarptautinio garso. Bet man jau būtų per daug. Tik priminsiu, jog mūsų Lilija Šukytė Stratfordo festivalyje dainavo 1965 metų vasarą, ir tai buvo, atrodo, jos pirmas žingsnis į tarptautinę publiką ir į operinį garso.

Ateinančios vasaros programa

Dvidešimt trečiasis Stratfordo festivalio sezonas tęsis nuo šių metų birželio 9, iki spalio 11. Bus pastatyta 13 scenos veikalų, įvyks keletas koncertų ir tradicinis filmų festivalis. Vieni veikalai bus vaidinami tik po kelis kartus, o kiti net po kelias dešimtis kartų.

Kurių autorių ir kokių veikalų statomi? Paskelbiu, pavadinimų

Festivalio teatras iš vakarų pusės. Čia vakarinis parko pakraštys. Nuotraukoje matoma tik maža dalis gėlynų, teatrą supančių iš visų pusių. Nuo teatro į kairę, tad į šiaurę, žaliai vejos stėnis, pasibaigias asfaltuotu keliu ir Viktorijos ežerėlio krantu.

nelietuvindamas, taip kaip programoje parašyta.

George Bernard Shaw — Saint Joan. Premjera birželio 9, Festivalio teatre. Režisierius William Hutt; dailininkė Maxine Graham; svarbiųjų aktorių tarpe — Mervyn Blake, Pat Galloway, William Needles.

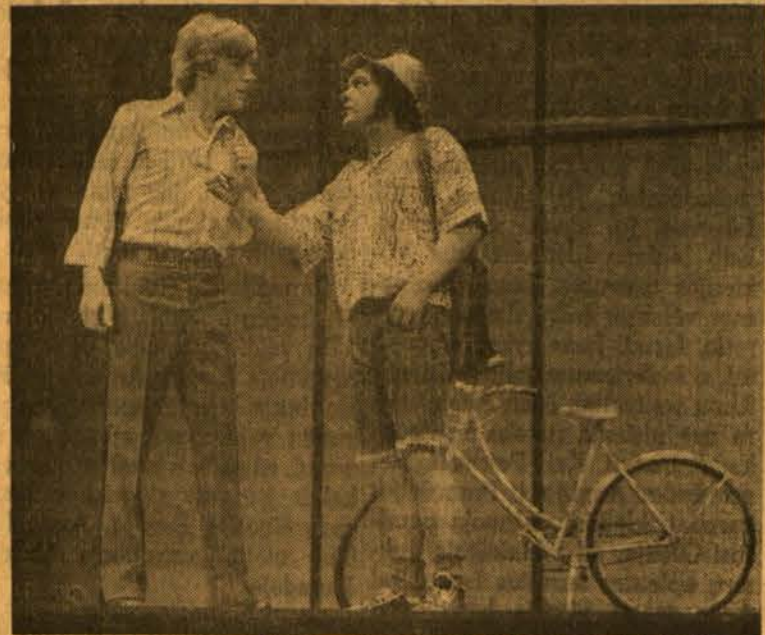
Shakespeare'o — Twelfth Night. Premjera birželio 10, Festivalio teatre. Režisierius David Jones; dailininkė Susan Benson. apšvietimas Gil Wechsler; svarbieji aktoriai — Brian Bedford, Tom Kneebone, Kathleen Widdoes.

Shakespeare'o — Measure for Measure. Premjera birželio 11, Festivalio teatre. Režisierius Robin Phillips; dailininkė Daphne Dare; svarbiausi aktoriai — Brian Bedford, Martha Henry, William Hutt, Kathleen Widdoes.

Du Shakespeare'o veikalai — Comedy of Errors ir Two Gentlemen of Verona bus vaidinami Avon teatre. Abu režisuoja Robin Phillips su David Toguri. Nuo gegužės 19 iki birželio 7, iš viso 19 šių veikalų spektaklių bus skirta studentijai. Comedy of Errors tikroji premjera, skirta visokiai publikai, įvyks birželio 10, o Two Gentlemen... — birželio 11.

Arthur Millerio — The Crucible. Premjera liepos 28, Avon teatre. Režisierius John Wood. Bertold Brechto Trumpets and Drums rampų šviesa išvys liepos 29, Festivalio teatre. Režisierius Robin Phillips; dailininkė Daphne Dare; svarbiausi aktoriai — Brian Bedford, Jack Burroughs, William Hutt, Tom Kneebone, Nicholas Pennell, Leslie Yeo.

Šiuolaikiniu kanadiškų operų The Fool (muzika Harry Somers, libretas Michael Fram) ir Le Magicien (muzika ir libretas Jean Vallerand) spektakliai pra-

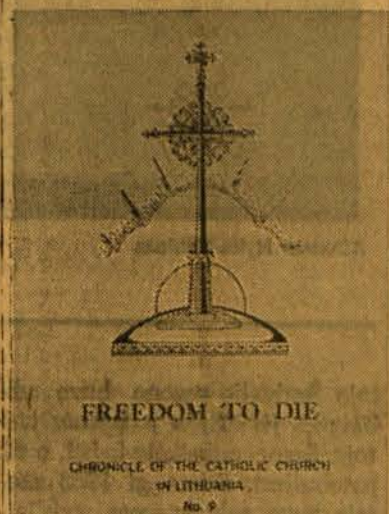

Scena iš Shakespeare'o "The two gentlemen of Verona": Nicholas Pennell — Protens, Bernard Hopkins — Speed. Veikalas šią vasarą statomas Avon teatre. Aktorių apranga ir dviratis rodo režisieriaus Robin Phillips naują kryptį. Iki šiol Shakespeare'as Stratfordo buvo vaidinamas savo laikų dvasioje.

Nauji leidiniai

• **FREEDOM TO DIE.** Chronicle of The Catholic Church in Lithuania No. 9. Translation of Authentic First - Hand Reports from Soviet - Occupied Lithuania. Published by The Lithuanian Roman Catholic Priests' of America, 64-14 56th Road, Maspeth, New York 11378.

Tai vėl "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" vieno numerio — devintojo vertimas į anglų kalbą. Tokiais atskirais ir labai parankiais numeriais efektingai aprūpinama įvairios laisvojo pasaulio institucijos ir spauda. Šis pagrindinis leidinys, okupuotoje Lietuvoje spausdinamas dideliu žmonių pasišventimu, jau tapo žinomas ir komentuojamas plačiu tarptautiniu mastu. Tikrovės faktais pagrįsta informacija

"Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" anglų kalba išleisto 9-to numerio viršelis.

sidės liepos 30-sios premjera. Šios operos statomas Third Stage teatre. Richardo Strauss'o operos Adriane auf Naxos (libretas Hugo von Hofmannstahl) premjera įvyks liepos 31, irgi Third Stage teatre. Visų trijų operu dirigentas Raffi Armenian ir jo pavaduotojas Stuart Knussen.

Third Stage teatre dar bus vaidinami še veikalai: Fellowship (jo premjera rugpiūčio 7); Oscar Remembered (rugpiūčio 16; tai lordo Alfredo Douglas atsiminimų apie Oscar Wilde moka, paruošta ir atliekama Maximo Mazumdar); Kennedy's Children (rugpiūčio 25; tai Roberto Patricko vaidinimas iš New Yorko; Oscaro Wilde komedija The Importance of Being Earnest, po kurios premjeros rugsėjo

29, bebus tik aštuoni spektakliai iki sezono galo.

Apie koncertus ir filmų festivalį nebekalbėsiu.

Jeigu į Stratfordą važiuosite

Taip, į Stratfordą keliauja teatro mėgėjai šimtus ir tūkstančius mylių. Stratfordo festivalį pamilsta ir tokie, kurie anksčiau teatru labai didelio patraukimo neturėjo.

Taigi, jei į Stratfordą važiuosite, štai keletas patarimų. Jei savaitgaliui, būtinai užsisakykite bilietus iš anksto, ypač Festivalio teatrui. Bilietų kainos Festivalio teatre nuo 1.50 iki 10 dol., Avon teatre — nuo 2 iki 8.50 dol., Third Stage — šokiadieniais 3 dol., o savaitgaliais — 4 dol. Bilietus užsakant paštu, rašyti: Festival Theatre Box Office, Stratford, Ontario, Canada N5A 6V2; telefonu — (519) 273-1600. Tiesiogines telefono linijas turi Detroitas, Buffalo, N.Y. ir penki Kanados didmiesčiai. Motelių yra daug, bet jie gana brangūs, tarp 20—30 dolerių nakčiai. Todėl geriau nakvoti pas miesto gyventojus (matysite skelbimus languose, kad priima turistus), nes jie porą priima už maždaug 10 dol. Valgyklų bei restoranų labai gausu ir kainos nuo žemiausių iki labai aukštų. Maistui galima apsirūpinti ir krautuose — supermarketuose. Jei savaitgaliui, bilietais geriausia apsirūpinti bent trims spektakliams: šeštadienio 2 val. ir 8:30 val. vakaro, bei sekmadienio 2 val. Laiko tarp spektaklių užtenka.

Kanados lietuviai Stratfordą mėgsta ir lanko. Bet labai mažai besutinku tautiečių iš "valstyčių". Gaila. Užtat ir šis ilgas rašinyss...

apie religinį persekiojimą kiekvienam vakariečių žmogui daro tiesiog trenkiantį įspūdį.

Čia minimai devintojo numerio angliskajai laidai įvadą parašė kun. Kazimieras Pugevičius, Amerikos Lietuvių katalikų tarnybos direktorius. Leidinį užsisakyti ir kitiems užsakyti galima rašant: Lithuania Roman Catholic Religious Aid, Inc. 6409 56th Road, Maspeth, New York 11378.

• **ADOMAS GALDIKAS.** Rašo Juozas Girnius, Magdalena Galdikienė, Leonardas Andriekus, Viktoras Vizgirda ir Waldemar George. Išleido Magdalena Galdikienė. Redagavo dr. Juozas Girnius. Dailininkas — V. Vizgirda. Spalvotų reprodukcijų nuotraukos — V. Maželio. Spauda: Lietuvių Enciklopedijos leidykla Bostone.

Meno ir dailiosios knygos mėgėjams nauja staigmena — knygų lentynoje pasirodė prabangus leidinys apie mūsų žymaus dailininko kūrybą ir gyvenimą lietuvių kalba. Tai tarytum papildymas 1973 m. October House leidyklos New Yorke išleistas "Adomas Galdikas: A Color Odyssey" monografijos.

Naujas leidinys tokio pat formato, tik vienu spaudos lanku storesnis. Spalvotos nuotraukos, kurių klišių gamyba labai brangi, pakartotos tos pačios. Nespalvotų nuotraukų skaičius žymiai papildytas, ypač iš ankstyvojo kūrybos laikotarpio.

Leidinį išleido Magdalena Galdikienė, sutelkdama lėšas iš parodos A. Galdiko parduotų kūrinių.

Leidinį redagavo dr. J. Girnius, pratarmėje išryškindamas dailininko reikšmę tarptautinėje plotmėje. M. Galdikienė, talkinama leidinio redaktoriaus, pateikė būdingiausias Galdiko gyvenimo biografinius duomenis. Poetas ir artimas Galdiko bičiulis Leonardas Andriekus nušviečia dailininko kūrybos ir gyvenimo kelius svetimosios žemės. Dail. V. Vizgirda aptaria Galdiko kūrybą ir jos laikotarpius. Leidinyje duodamas ir 1931 m. Paryžiuje išleistas Galdiko monografijoje Waldemar George straipsnio vertimas iš prancūzų kalbos, kurį atliko A. Nyka-Nilūnas.

Tekstų pabaigoje pateikti kūrinių rinkinių, premijų, parodų nuotraukų autorių sąrašai ir bibliografija.

Knygos apipavidalinimą tvarkė dail. V. Vizgirda. Spaudos

(Nukelta į 5 pusl.)

Poezijos pavasaris Chicagoje

1975 metais gegužės 30 — 31 d.

Justinas Marcinkevičius

O TEVIŠKE...

O tėviške, laukų drugelį, margas,
Jau tavo pieva — mano atmintis,
Kur tu skraidai, skambai, lengva, spalvinga,
Kaip atlaidu skarelės parugėm.

O tėviške, sudžiūvus duonos rieke,
Nudžęs šaukšte, peili be kriaušė,
Takai, dingstantis vaikystės soduos,
Kur šviečia motinos graži galva.

O tėviške, suskilus tėvo klumpe,
Puodeli šilto pieno vakarė,
Sesers maldaknygė, elementoriam,
Į dūgėles nukritęs obuolys.

O tėviške, sudžiūvus duonos rieke,
Ligonio kosulį nakties tamsoj,
Nutrūkęs panti, šiltas karvės smūkis,
Komunija, prilipus gomurys.

O tėviške, aprūkęs lempos etile,
Praplyšus kojine, rugių šilte,
Kuodeli pakulų, sudos puodyne,
Dūneli, vinguriuojantis dangun.

O tėviške, kučiuojantis beržyne!
Po tavo giliašakne širdimi
Ilg po užkeiktą akmeniu pažindą
Vaikystė mano — tas bailštus žaltys.

O tėviške, drugelį mano margas!
Po tavo sutrūnijusiu slenkščiu
Ilg šol dar guli stebuklingi žodžiai,
Kurių, tur būt, jau niekam nebereiks.

(Iš 1975 m. "Poezijos pavasario", išleisto Vilniuje)

Adomas Galdikas

Lietuviškosios Adomo Galdiko monografijos viršelis.

Philomena sako:

- KAS NETAUPO ATEICIAL, TAS NESIRUOSIA ŠVIESESNIAM IR TINKAMESNIAM GYVENIMUL.

CHICAGO SAVINGS MOKA ANT PAGRASŲ KNYGUEIŲ

\$1,000 įdėtas vienlems metams duos	5.25%
\$1,000 įdėti 4 metams duos	6.5%
\$1,000 įdėti 6 metams duos	7.5%
\$1,000 įdėti 8 metams duos	7.75%

Nuošimčiai priskaitomi kas diena, išmokami kas trys mėnesiai. Kiekvienas taupytojas yra apdraustas iki \$40,000 per Federalinės Valdžios Apdraudą F. S. L. I. C.

CHICAGO ★★★★★

savings and loan association

6245 south western avenue 476-7575

Kultūrinė kronika

Lietuvių katalikų mokslo akademijos 1974 metų premijos dr. Jonui Griniui, kun. Pranui Gaidai ir kun. Alfonsui Grausliui

Dr. Jonas Grinius

Kun. Alfonsas Grauslys

Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirm. kun. dr. Antanas Liulma, S. J., iš Romos praneša, kad paskirtos LKM akademijos premijos už 1974 m. darbus. Mokslo veikalų premiją balsų dauguma laimėjo prof. dr. Jonas Grinius už savo veikalą "Veidai ir problemos lietuvių literatūroje".

Religinio turinio vaikalų premiją balsų dauguma laimėjo kun. Alfonsas Grauslys už veikalą "Sviesa tamsoje", išleista Krikščionis Gyvenime leidyklos.

Žurnalistikos premiją balsų dauguma laimėjo Toronto leidžiamo savaitraščio "Tėviškės Žiburiai" red. kun. dr. Pranas Gaidai. Už kiekvieną premijuotąjį pasisakė nemažiau kaip keturi jūri komisijos asmenys.

Kiekviena premija — po 1,000 dol. Visų trijų premijų mecenatas — kun. dr. Juozas Pranskis. Premijų teikimą praversti paliekama Chicagos, Toronto ir Miuncheno Liet. kat. mokslo akademijos židiniams.

Apie šias premijas Vatikano radijas paskelbė Lietuvos žmoniems.

Premijoms skirti jūri komisijos

1974 metų Lietuvių rašytojų draugijos premija paskirta poetui Alfonsui Nykai-Niliūnui

Lietuvių rašytojų draugijos sudaryta jūri komisija skirti premijai už 1974 m. išėjusią geriausią knygą, susidedanti iš Algirdo Titus Antanaičio, Vytauto Bagdanavičiaus, Povilo Gaučio, Rimvydo Šilbajorio, Nijolės Užbalienės, susirinko posėdžiui 1975 metais gegužės 25 d. Chicagoje. Išrinkus pirmininku Povilą Gaučį, sekretorium Vytautą Bagdanavičių, apsvarstė 1974 me

NAUJA BR. BUDRIŪNO KANTATA

Los Angeles mieste gyvenantis kompozitorius Bronius Budriūnas šiuo metu baigė rašyti naują veikalą — kantatą. Kantata pavadinta, "Tu Vilniuj pasilik, valdovė". Jos libretas parašytas Kazio Bradūno. Veikalas yra religinio ir tautinio pobūdžio, skirtas atlikti mišriam chorui ir solistui bosui — baritonui; trunka apie 20-25 minutes. Veikalas dedikuotas Vilniaus, ka'p Gedimino sostinės, 650 metų sukakčiai. Veikalą kompozitoriui ir libretistui parašyti užsakė žymūs kultūrinių užmojų mecenatas, prelatas Juozapas Antanas Karalius. Rūpinamasi kantatą orkestruoti ir atlikti ją su simfoniniu orkestru.

• EGLUTE, 1975 m. gegužės mėn. Lietuviškas laikraštėlis vaikams išėjimoj, leidžiamas se-

Nauji leidiniai

(Atkelta iš 4 pusl.)

darbus atliko Lietuvių Enciklopedijos leidykla labai rūpestingai. J. Kapočiaus priežiūroje. Leidinio tiražas tik 500 egz. Kaina 20 dol. su persiuntimu.

Užsakyms siųsti: Immaculate Conception Convent, Putnam, Conn. 06260.

LAISKAI LIETUVIAMS

1975 m. gegužės mėn. Nr. 5. Religinės ir tautinės kultūros žurnalas, leidžiamas lietuvių jėzuitų. Redaguoja Juozas Vaišnyš, S.J. Administruoja Petras Kleinotas, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata 6.00 dol.

Redakcijos vedamas ir J. Miškinio straipsnis skirti Motinos dieni. Vincas Liulevičius tęsia savo straipsnį apie Valančių, o Alfonsas Grauslys apie pirmąją Bažnyčios daktarę J. Venckus, S. J. supažindina skaitytojus su kardinolu Henry Edward Manning (1808—1892). Apsčiai ir kitos įdomios medžiagos, pateiktos atskiruose straipsniuose ir įvairių temų skyriuose. Žurnalo numerius puošia Vilijos Evaitės nuotraukos.

SKAUTŲ AIDAS, 1975 m.

• SKAUTŲ AIDAS, 1975 m. balandžio mėn. Leidžia LSS Tarybos Pirmija. Redaguoja A. Namikienė, 6041 S. Fairfield Ave., Chicago, Ill. 60629. Administruoja A. A. Orenas, 6842 S. Campbell Ave., Chicago, Ill. 60629. Prenumerata metams 5.00 dol.

• SKAUTŲ VEIKALAI, 1975 m. Skautiški veikalai skirtas, gausiai nuotraukomis ir piešiniais iliustruotas žurnalas.

• MOSŲ ŽINIOS, 1975 m. gegužės mėn. 25 d. Lietuvių jėzuitų ir Jaunimo centro Chicagoje biuletėnis. Redaguoja Danutė Vakarė. Atsakingasis redaktorius Algimantas Kezys, S.J. Adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago Ill. 60636.

Vedamasis skirtas Sekminėms. Daug mokyklinės veiklos, parodytos nuotraukose. Vertinama JAV LB Vidurio Vakarų apygardos atstovų suvažiavimas, Audronės Simonaitytės rečitalis, meno mėgėjų paroda. Daug vietos jaunimo veiklai ir jų pasisakymams.

LAIMESITE

Jei šiuo metu atvažiavate į Floridą. Epte oksaipo, su privaziu plaukimo baseinu ir visais patogumais. Jūs galite gauti gražius apartamentus arba kambarius tik už trečdajį normalios kainos. Kreipkitės į:

TOWN AND SURE APTS. 9024 Collins Ave. SURFSIDE. Arba skambinkite vakarais (Miami Beach), Fla. 33154 B. SERGAUCIUS (305) 672-4903

MARQUETTE PHOTO SUPPLY

REIKMENYS FOTOGRAFAMS IR MEGEJAMS. Daug sutaupysite pirkdami šiuos įvairius foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai pigiai. Pinais užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidars pirmadienį ketvirtadienį vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street Tel. Prospect 6-8998 Chicago, Illinois, 60632

Kun. Pranas Gaidai

buvo: 1. Religinio veikalų: kun. dr. Andrius A. Baltinis (JAV), prel. dr. Petras Celičius (Vokietija), dr. Juozas Girmius (JAV), kun. dr. Vytautas Kazlauskas (Italija), prof. dr. Kestutis Skrupskelis (JAV).

2. Mokslo veikalai: kun. dr. A. Baltinis, dr. J. Girmius, kun. Rapolas Krasauskas (Italija), prof. dr. Paulius Rabikauskas, S.J. (Italija), prof. dr. K. Skrupskelis.

3. Žurnalistikos premijai: dr. A. Baltinis, dr. J. Girmius, dr. V. Kazlauskas, R. Krasauskas ir prof. dr. K. Skrupskelis.

Vyskupo Motiejaus Valančiaus 100 metų mirties sukaktuvėms skirta kultūrinė vakaronė š. m. gegužės mėn. 23 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Kairėje — publika klausosi Kazio Bradūno paskaitos ir aktorės Nijolės Martinaitytės račiuojamų Valančiaus raštų ištraukų. Dešinėje — gyvas susidomėjimas ten pat Broniaus Kvilklo suruošta Valančiaus raštų, rankraščių, faksimilių, plakatų, nuotraukų ir kitų, rašytoją iliustruojančių rečiau paroda. Nuof. A. Gulbinsko

Filmų įvairumai

STASĖ SEMĖNIENĖ

Jean Genet dramos veikalas "The Maids" pakliuvo į sceną 1947 m., dar anais laikais, kai asmeninės ir lytinės tapatybės krizės nebuvo tokios populiarios ir įžiliai rėkiančios, kaip šiandien.

Dabargi, Amerikiečių filmų teatras (American Film Theater) pakėlė uždangą ir filmo versijai su trim labai jau žinomom galūnėm — įspūdingomis aktorėmis Glenda Jackson, Susannah York ir Vivien Merchant. Kuliai surežisavo Christopher Miles. Veiksmas vyksta paryžietiška, ištaigingame buduare.

Genet veikalas gvildena atkakliai kietasprandišką uždavinį — sužinoti, kas mes esame. Tarnikui pasiekti jis sukuria rūpestingai perdirbtas, protines, žodiniškai hipnotiškas apeigas, kurias čia dvi tarnaitės atvaizduoja reguliariai, o šį paskutinį sykį ir visai skirtingai.

Tai yra sprendžiamoji mįslė, abstrakcija — mintinis atitraukimas, suvaidintas trijų veikėjų. O mįslės niekam nėra patrauklios ar jausminiai žavingos. Tikras ženklas, kas čia, pagaliau, vyksta, yra tai, kad mes neturime jokio jausmo, ryšium su charakteriais įveiktas veiksmo. Čia svarbi pati idėja, bet ne žmonės.

Gal ir yra visa filmo laimė, kad jame vaidina Jackson ir York, kurios perduoda aiškiai jaučiamą vieną kitai šilumą ir putkų kaltės pajautimo jausmą. Jų profesionališka vaidyba užtušo-

ja visus kitus trūkumus. Filmas "THE MAIDS" tyrinėja netikrą nudavimą ir savotišką beprotybę, kurioje įveiktas tapatybės ieškojimas.

Dvejetas tarnaičių Solange (Jackson) ir Claire (York) dirba pas prancūzė Madamę (Merchant). Jos nekenčia savo ponios ir jos nepakenčia paties žodžio "tarnaitė". Jos svajoja apie laisvę. Tarno savoka joms yra vergiška.

Solange ir Claire galėtų lengvai palikti savo poniją. Tačiau juodvi fantazuoja: pamėgdžioja ponios balsą, vadovaujtas jos autoritetu, dangstos jos drabužiais.

Jos netgi pasikeičia vardais. Solange tampa Claire, o Claire — Madame.

Tačiau realusis gyvenimas

ikrypuoja į jūtų ceremonijas. Jos abi slaptai įduoda policijai ponios mylimąjį Ponia idūksta. Ji nepakenčiamai grasi, bet sukta gudri ir vylinga, o fiziniai pranaši. Tarnaitės yra priverstos pribaugti tikrovėje savo poniją, kaip fantazijoje išvaizduoja. Tačiau toji išvengia arbatos puoduko su nuodais.

Pagaliau lyg iš pamišusios operos paskutinioji scena — Solange, nuduodama Claire, pakisha apnuodytą puoduką Claire, kuri miršta, nuduodama poniją.

Solange atidaro amžinai uždarytus langus, išėina į balkoną ir skelbia savo laisvę. Dabar ji ne tarnaitė, o Žudikė. Naujasis vardas ją išlaisvina. Išlaisvinta ir Claire, nes jis yra Nužudytoji. Jos pamišusios, bet gal jos, kartu su autorium, šioje matematiškoje lygytje bando surasti tašką, kuris mūsų protui nesuprantamas.

Šioje praneužiškos iliuzijos angliškoje versijoje stipriausios yra aktorės: Jackson, visados įspū-

dingai, žaviai šurkštoka, čia šiek tiek palinkus šaržuoti; York natūralus žavumas aptemdytas; o Merchant didingai gudri ir bejausmė.

GERA NAUJENAI!

Zemiausias persiuntimo išlaidos!

Jokia kita firma neturi žemiausias persiuntimo kainas už Inter-Trade Express Corp. Dabar jūsų giminės gaus didesnę vertę, kaip niekada ankščiau.

UŽSISAKYKITE DABAR TIK PER INTERTRADE EXPRESS CORP. GERIAUSIA DOVANA SIŪSTI

LIETUVA SPECIALUS RUBLIŲ PAŽYMEJIMAI

INTERTRADE EXPRESS CORP pirmiausia pasakė apie tai, o jūsų giminės pritarė.

Su specialiu rublių pažymėjimu, jūs gausite gauti viską, ką tik nori, už dalele reguliarios kainos. Tai tas pat, kai jelti į krautuose su 100 dol ir už tuos gauti 200 dol ar 300 dol vertės prekių o nei net dvidešimt.

INTERTRADE EXPRESS ORI mokykloms nemoka mai prisijus įrodyma. Specialių rublių pažymėjimus galima paversti į reguliarius rublius aukščiausiu kursu.

SU PILNA GARANTIJA GREICIAUSIAS PATARNAVIMAS. Pažymėjimai pristatomi maž daug per tris savaites. Vieno spec. rublio kursas yra \$2.63.

TAS KURSAS APIMA VISKĄ NERA JOKIŲ KITŲ MOKEJIMŲ.

REIKALAUKIT MOSŲ NEMOKAMO ILIustruoto KATALOGO.

Užsakykite Dabar. Užsakykite tik per INTERTRADE EXPRESS CORP.

125 East 23rd Street Penktas aukštas New York, N.Y. 10010

Tel.: 982-1530

LABAI SVARBU AUTOMOBILIAI. Pinais garantuotas greičiausias pristatymas.

Pasirinkite iš šių naujų modelių

ZHIGULI VAZ 2101 US \$3706.00

NAUJAUSIAS PAGERINTAS EXPORT MODEL ZHIGULI VAZ 2103 US \$4246.00

ZHIGULI VAZ 2102 STATION WAGON US \$4082.00

EXPORT MODEL MOSKVITCH 412 IE US \$3756.00

MOSKVITCH 408 IE US \$3454.00

MOSKVITCH 426 IE STATION WAGON US \$3919.00

MOSKVITCH 427 IE STATION WAGON US \$4205.00

NAUJAS PAGERINTAS ZAPOROZHETS ZAZ 968 AE US \$2712.00

REIKALAUKIT SPECIALIŲ BIULETENŲ. SU AUTOMOBILIŲ PAVEIKSLAIS, APARTAMENTAIS, NAUDOTAIS ROBAIS SVECIAMS IŠ USSR. REIKALAUKITE MOSŲ SPECIALIAUS BIULETENIO MES TURIM 28 METŲ PATYRIMĄ ŠIAME BIZNINJE IR TAIP PAT TURIM TOKSTANDINIS PATRINENTŲ KLIENTŲ

A. TVERAS LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖ. Parduotuvė ir biuras 2646 W. 69th St., Tel. REpublic 7-1194

EKSKURSIJOS Į LIETUVĄ IŠ BOSTONO IR NEW YORKO Kaina nuo \$739.00. DAR YRA VIETŲ SEKANCIOSE GRUPESE. birželio 25 rugėjo 3, liepos 18 rugėjo 19, rugpiūčio 20 gruodžio 19 lapkričio 21. Prie šių grupių galima jungtis iš kitų miestų su papildomu mokėsiu pav., vykstantiems iš Chicago \$119.00, Clevelando \$4.00, Detroito \$74.00, daugiau. Patartina registruotis iš anksto — vietų skaičius ribotas. Dėl smulkesnių informacijų kreiptis į: TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE 393 West Broadway, P.O. Box 116 So. Boston, Mass. 02127 Tel. (617) 268-8764. Savininkė: ALDONA ADOMONIENE. Air fares subject to Government approval.

Anatolijus Kairys KARONA Istorinė trilogija. Mindaugo epocha. Tinka vaidinti, skatinti ir dėkamuoti mokyklose, susirinkimuose, parengimuose, minėjimuose. Viena trilogijoje yra 9 veikalai, 27 pavėksniai, prologas ir epilogas, 320 pusl., kietais viršeliais su aplanku, didelio formato, gražiai išleista. Tai vertinga dovana atostogų, mokslo baigimo ar bet kuria kita progai. Kaina \$6.50 įkaitant ir persiuntimą. Užsakyti L. DIALOGAS, 4304 West 55th St., Chicago, Ill. 60632

5 1/4% HIGH RATES 7 1/2% PAID QUARTERLY AT BRIGHTON FEDERAL SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION HIGHEST RESERVES 4071 ARCHER AVENUE CHICAGO, ILLINOIS 60632 TEL: LA 3-8248 (WEST OF CALIFORNIA AVE.) PER ANNUM 30 months minimum \$5000 or more 6 3/4% PER ANNUM 30 months minimum \$5000 or more 6 1/2% PER ANNUM \$1,000 or more 1 year min.

FILOSOFIJA LAISVĖS SARGYBOJE

(Atkelta iš 2 pusl.)

seniau keltą mintį, reikia dar pridurti, kad minios grėsmė veržiasi į mus ne tik propagandos, fanatizmo ir kolektyvizmo, bet ir materializmo forma; materializmo dvejopu būdu: kaip pasaulėžiūros ir kaip gyvenenos.

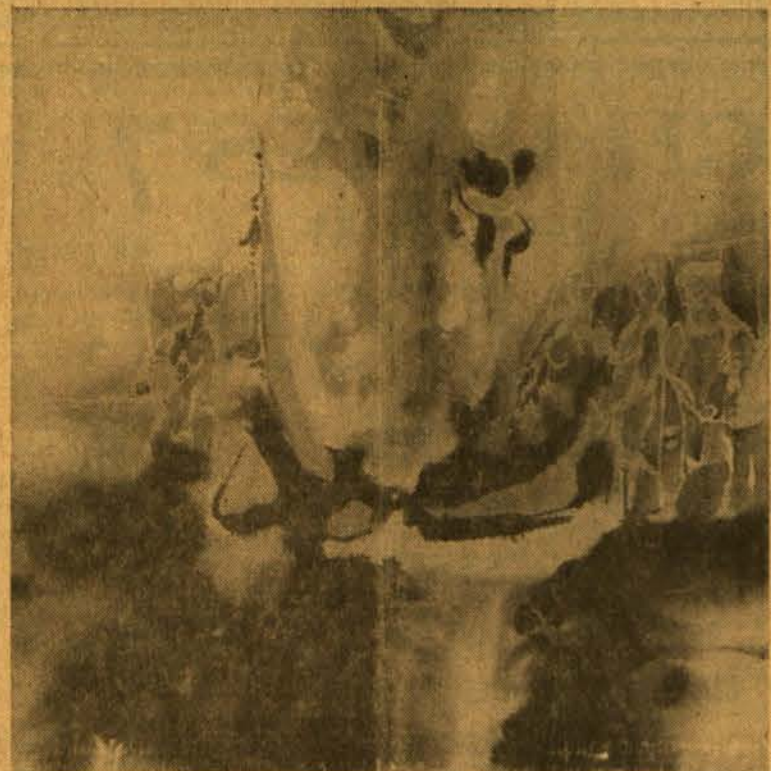
Solvjovas buvo teisingas, teigdamas, kad materializmas kilo Vakarų mąstyme kaip atoveika kraštutiniam Hegelio idealizmui, kuriame gamta suvokiama ne kaip skirtingai savarankiška būtis, o tik kaip dialektiškai išsivystančios absoliutinės dvasios savęs paneigimas. Prieš šį tad gamtos nuvertinimą ligi šmėklos kaip tik ir sukilo materializmas, teisingai įžvelgęs medžiagos vertę bei jos vaidmenį žmogaus egzistencijoje. Net ir K. Markso materializmas ekonominių veiksnių lytimi kūrėsi žmogaus išlaisvinimo reikalui. Bet štai šią materializmo atoveiką išliko toks pat likimas, koks savo metu buvo ištikęs ir Bažnyčią; ji virto prievartinė medžiagos pirmenybės objektyvacija istorijoje. Komunizmo banga, einanti dabar per pasaulį, nešasi materialistinę pasaulėžiūrą kaip privalomą kiekvienam, kuris patenka į šios bangos sriautį. Kiekviena komunistinė valstybė virsta šios pasaulėžiūros atstove bei gynėja, nepakenčianti šalia savęs jokios kitos pasaulėžiūros; valstybiniai organai tampa inkviziciniais organais, nepalyginamai uoliesniais ir sėkmingesniais, negu praityje. Kilęs laisvės vardu ir siekęs žmogui laisvės, materializmas įsikūnija tokia prievarta, kokios istorijoje vargu ar esame regėję. Ar gi tad ne laikas, kad gimtą naują filosofiją sutremptai žmogaus laisvei atstatytų? Ar ne laikas, kad ateitų tokia filosofija, kuri skelbtų žmogų ne kaip „psichiniškai daiktą“, o kaip vienkartinį Aš, neatstojamą savo verte ir nepakartojamą savo pobūdžiu? Ar ne laikas, kad apie laisvę būtų kalbama ne ryšium su aplinka, su visuomene, su tauta, o ryšium su giliausiuoju mūsų būties pagrindu, kuris mūsų laisvę kaip tik ir reikią? Ar ne laikas, kad sielovadišką laisvės baimę pakeistume apsisprendimo drąsa? Nes tik tokiu atveju galėsime sėkmingai atveikti į materialistinę pasaulėžiūrą prievartinį įsikūnijimą komunistinės valstybės pavaldumui.

Tačiau materializmas graso laisvei ne tik kaip pasaulėžiūra, bet ir kaip gyvenena. Pirmoji grėsmė yra jau įsikūnijusi Rytuose, baigia įsikūnytį Azijoje ir kėsina įsikūnytį nevienuje Afrikos ir Pietų Amerikos šalyje. Pasaulis iš tikro pamažu, tačiau regimai patenka į dvasinę vergiją, nešama komunistinės santvarkos. Bet tai yra tik viena materializmo vergijos pusė. Šalia šiosios žengia kartu ir kita vergija, kurią vadiname materialistine gyvenena. Tai toks gyvenimo būdas, kuriame kūninių žmogaus reikalų aprūpinimas yra plečiamas ligi pertekliaus ir kuriame šie reikalai persveria dvasinius reikalus. Šitokią gyvenimo būdą lietuviškai vadiname miesčioniškumu. Ji galima vadinti ir suburžuazėjimu, naudojant tarptautinį terminą. Kiekvienu tačiu atveju jis reiškia tą patį, būtent: pasijungimą kūninių reikalų perversmai. Būdami verčiamai reiklūs, šie reikalai apima vis didesnę žmonių minią ir skverbiasi vis giliau į žmogaus būvį, persunkdami jį medžiaga ligi pat jo gelmių, „geresnė gyvenimo kokybė“, apie kurią dabar kalbama gana garbiai, čia iš tikro reiškia medžiaginių gėrybių kokybę bei kiekybę, bet anaipol ne dvasinės būsenos — mokslo, meno, religijos — gerėjimą žmogaus viduje. Šitoks žmogaus būvio sumedžiagėjimas dabar yra apėmęs visus aukštesnio ūkinio lygio kraštus Vakaruose. Jie yra laisvi nuo materialistinės prievartos pasaulėžiūroje, tačiau jie yra pavergti

materialistinės prievartos gyvenenoje: retas kuris įstengia spirtis šiai vergijai ir nesistengti „kilti aukštyn“, atsikreipdamas į dvasinę kultūrą ir puoselėdamas jos vertybes. Nuostabiausia betgi, kad ši gyvenenos vergija ateina laisvu apsisprendimu. Materializmas kaip pasaulėžiūra yra prievartinis iš valstybės pusės. Materializmas kaip gyvenena yra prievartinis iš paties žmogaus pusės. Pats žmogus čia prievartauja save, kad sektų kitais, tapdamas „kaip ir visi“. Pats žmogus čia sudeda savo laisvę prie apsirūpinimo kojų.

Jeigu tad filosofija iš tikro stovi laisvės sargyboje, tai ji šiandien turi sukilti ne tik prieš materialistinę pasaulėžiūrą, brukamą komunistinės santvarkos, bet ir prieš materialistinę gyveneną, brukamą buržuazinės santvarkos. Ji turi nuplėsti materializmui šią dvilypę kaukę, atskleisdama laisvės būtinybę pasaulėžiūroje ir dvasinių reikalų pirmenybę gyvenenoje. Pati tad mūsų amžiaus istorija klabena šiandien filosofijos duris ir laukia naujo jos proveržio, kuris pratęstų amžiais ėjusią kovą už žmogaus laisvę. Nes neatstojamą žmogaus laisvės, visos šiandien kuriamos vertybės istorijos teisme pasirodys esančios bevertės, „Laisvė yra visų vertybių versmė: nėra nieko žmogiškai vertinga, kas nėra laisvai pasiekta. Kur nėra laisvės, ten nėra nė vertybių“ — tai didžiai įžvalgūs mūsų sukakutininko žodžiai (J. Girmius, Liet. Encikl. XIV, 79), kuriais išreiškiamas tikras santykių tarp laisvės ir kultūrinės kūrybos.

Užsklėsime šį jubiliejinį apmąstymą paties jubilato pastraipa iš jo straipsnio apie laisvę metafizine prasme; pastraipa, kurioje įspūdingai išsina aikštėn tiek rūpestis laisvės reikalu, tiek grėsmė pačiai laisvei ir kuria jubilatas įsijungia į eilę mąstytojų, iš tikro stovinčių laisvės sargyboje: „Laisvę gali laiduoti tik pačių žmonių gyva laisvės samonė. Žmonės tačiau paprastai laisvės neįvertina tol, kol ją turi. Kas nėra kentęs prievartos, tas laisvę ima laikyti savaime suprantamu ir tokiu banaliu dalyku, kuriuo nereikia nė rūpintis. Užtat visoki demagogai lengvai suvilioja mases. Niekada visam laikui nelaimima, laisvė visada yra pavojuje ir todėl visada privalo būti ginama tu, kurie jos vertę supranta. Ir pačioje laisviausioje santvarkoje niekas nėra automatiškai laisvas. Laisvam galima būti ne automatiškai, o tik savo paties pastanga. Kiekvienas automatizmas, kritinės samonės išblėsimas yra laisvės sunaikinimas. Nė laisviausia santvarka negali priversti, lyg kokiam darbui, tu, kurie patys savo laisvę išblėsina, sustingdami papročiuose, nekritiškai suklupdami prieš autoritetus, atsakomybę pakeisdami paklusnybe, iš dvasinio

Ada Sutkuvienė

Kompozicija (akvarelė)

Sukakutininko dr. Juozas Girnius šeima Schwaebisch-Gmünd stovykloje, atsisveikinanti su bičiuliais, liekančiais Vokietijoje (1949 metais). Iš kairės į dešinę: dr. Zenonas Ivinskis, dr. Antanas Maceina, Ona Girmiuvienė, dr. Juozas Girnius, poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas, Alina Grinienė ir dr. Jonas Girmius. Priekyje Girnių sūnūs: Kęstutis ir Ramūnas.

Dėmesio L. Rastenytės-Lapinskienės lėlių teatrui

ZITA SODEKIENĖ

Už miniatiūrinės scenos, ant stalo ir grindų gulė medžiagos, kartono ir medžio objektai. Tik įsiziūrėjus, pradėdi pastebėti skurdinius veidus, blizgančią aukso karūną, kartono vežimą, tvorą. Sunku įsivaizduoti, kad prieš porą minučių visi šie objektai buvo gyvi ribotame valandos laike.

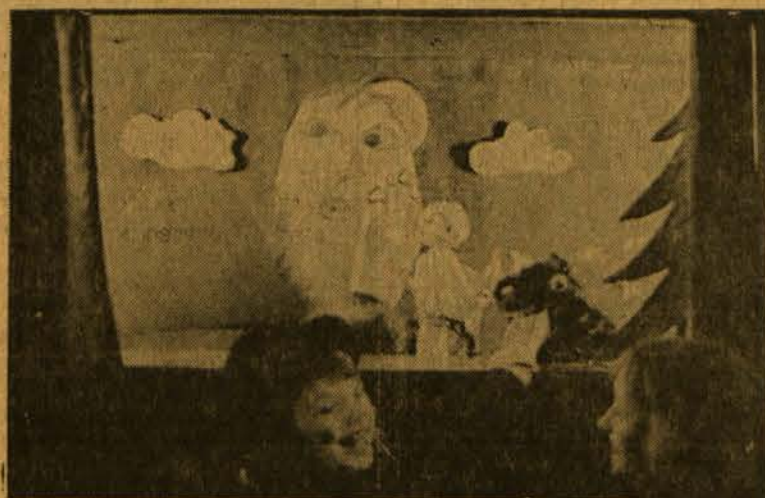
Lėlių teatras! Meno forma, kuri jau labai seniai džiugina vaikus, taip pat ir suaugusius. Forma, kuri reikalauja ypatingos vaizduotės, koordinacijos, techniško pažinimo ir sugebėjimo viską sujungti į vieną, padaryti jį gyvu, patraukliu, nenuobodžiu. Šis lėlių teatras savo tikslą pasiekė puikiai.

Laimos Rastenytės-Lapinskienės dėka Chicagoje išvydome pirmą lietuvišką lėlių teatrą. Jau buvo trys spektakliai. Programą

sudarė trys pasakos: „Dailidė, Perkūnas ir velnias“, „Liepsnabarzdis“ ir „Petriukas ir vilkas“ — klasikinė pasaka. Pirmoji pasaka „Dailidė, Perkūnas ir velnias“ tai toji, kur žmogus parodo savo gudrumą, sugebėdamas apgauti ir Perkūną, ir velnią, ir ragana, pasilikdamas pats savo karaliumi. Eigos tempas ir koordinacija sklandžiai vystėsi per visą pasaką. Ypatingo žiūrovų atgarsio susilaukė raganėlė, kuri savo vežimėliu atvažiuodavo naktim morkų vogti. Šiuo charakteriu Laima Rastenytė puikiai išskėlė humoristinę raganėlės pusę, matėme visai ne tą įprastą, visus gąsdinančią raganą. Antroji pasaka „Liepsnabarzdis“ visapusiškai buvo bene stipriausia iš visų trijų. Šios pasakos mažas piemenėlis savo gudrumu apstato milžiną „Liepsnabarzdį“. Stiprybė čia glūdėjo scenos paprastume ir milžino vaizdinę interpretaciją, rodant jo tik didelę galvą ir vieną ranką, kurios efektingi judesiai jungė visą veiklą. Mažas, silpnas, birbynė pučiantis piemenėlis puikiai išskėlė didžiulį fizinę jėgą skirtumą tarp milžino ir vaiko. Čia vėl, puikus efektas buvo pasirodžiusi lietuviška meška, kuri taip pat linksmai visus nuteikė, išskyrus milžiną.

Trečioji pasaka „Petriukas ir vilkas“ turėjo šiek tiek trūkumų, bet tik dėl to, kad prieš pat spektaklį sugedo „taperekorderis“, ir nebuvo įmanoma išlaikyti ritmo, pasiliko per ilgus pauzės tarp veiksmų. Kad ir su šiais trūkumais, kai kurie momentai, kaip pvz. ginčas tarp anties ir paukščio, buvo atlikti pasigėrėtina.

Liucijus Alenskas, jaunas aktorius, daug sykių pasirodęs Chicago scenoje, efektingai naudodamas balsą, atliko paukščio, se-

Laimos Rastenytės-Lapinskienės lėlių teatro pasakoje „Liepsnabarzdis“ lietuviškai kalbančios lėlės jauniems žiūrovams labai patinka.

nuko Perkūno, velnio, milžino ir vilko vaidmenis.

Audrius Viktoras — dar jaunesnis, 12 m. aktorius, kuris reikiąsi Alvedo vaikų teatre, puikiai atliko dailidės, piemenuko ir Petriuko vaidmenis, labai gerai atlikdamas savo paskirtį.

Patį Laima Rastenytė buvo pasakotoja, ragana, meška, anties ir katytė. Jos balso valdymas ir įsijautimas į kiekvieną charakterį buvo jau išskirtinio lygio menas.

Vaikų reakcija, kiek buvo girdėta iš kitų spektaklių ir kiek patį mačiau paskutiniajame, buvo ypač gera, dėmesys visapusiškas. Ir čia jau yra laimėjimas, kad galima taip pagauti vaiko interesą, jog nenuobodžiaudamas mažasis žiūrovas išėdi visą valandą.

Šis lėlių teatras yra ypatingas vienu atveju, būtent, kad visos vaizdžios ir meniškos lėlės, gyvuliai ir dekoracijos buvo sukurtos ir padarytos pačios Laimos Rastenytės. Režisūra buvo taip pat jos. Visus garso efektus tvarkė Darius Lapinskas.

Esu mačiusi apščią lėlių teatrą čia Amerikoje. Ir daugelis jų nedaro didelio įspūdžio, kadangi lėlės ir režisūra daug kur dvelkia mechaniskumu ir tokiu geru technišku paruošimu, kad nustelbia bet kokį meniškumą, turintį būti tokio teatro tikroju pagrindu.

Laimos Rastenytės lėlių teatras yra kaip geros šeimninės namuose iškepta duona, gal truputį kreiva ir nelygi, bet skonis fantastiškai geras. Tokios duonos vis norėtumėm daugiau ir daugiau. Kada lietuvių tautosaka yra tokia turtinga pasakomis ir turime ypatingo talento žmonių, kurie gali jas perteikti lėlių teatro formoje, tai vaikai turi iš to ne tik džiaugsmą, bet tuo pačiu yra puikus būdas supažindinti juos su

Keturių dailininkų paroda

Dalios Aleknienės, Marijos Ambrozaitienės, Vandos Balukienės ir Ados Sutkuvienės dailės darbų paroda, šiuo metu vykstanti Čiurlonio galerijoje, Chicagoje, yra graži užsklanda visam 1974 - 1975 metų galerijos parodų sezonui. Ketvertukas labai vykęs tiek temų tiek techniku įvairumu, tiek naujų kelių ieškojimu. Parodoje randame ne tik jau mums pažįstamą kiekvienos dailininkės braižą ir spalvas, bet suduriam taipgi su sąmoningai pateiktomis naujienomis. Parodoje išstatyta per 40 darbų. Visas jų išdėstymas apgalvotas, erdvus.

Dalia Aleknienė — ne kartą jau matyta kaip labai konstruktyvi geometrinių formų dailininkė. Dauguma jos darbų ir dabar šiuo savo ypatumu įdomiai varijuoja. Tačiau didesnės šilumos turi keli jos piešinių pobūdžio darbai kriauklių temomis. Prie jų stabelėjęs ne tik grožies, bet ir filosofuoj.

Marijos Ambrozaitienės parodos staigmena — jos emalio darbai. Šioje gana sunkioje technikoje dailininkė vis dėlto palieka ištikima savo spalviniams ir linijiniams aštrumui. Ypač viso atlikimo grakštumu pasižymi „Mėlynoji mergaitė“ — tamsių ir žaižaruojančių spalvų simfonija. Grafiškoji „Sekluma“ išsiskiria subtilia judesio linijų dinamika ir kompozicinių detalių surišimu. Taipgi oforto technika atliktas „Senas gluosnis“ patraukia labai jautriai spalvinių pustonų išdėstymu ir nuotaikos išgavimu.

Vanda Balukienė šiuo metu yra tiesiog apkerėta audinio spalvinėmis ir kompozicinėmis studijomis. Tai labai atkaklus jos užmojis. Parodoje matome to, savo tikslumu tiesiog laikrodininkiško darbo rezultatus. Žvilgsnių ilgiausiai sustabdo formatu pats mažiausias, kuriame horizontalių ir vertikalinių bei vienas ant kito užeinančių apskritimų kom-

binacija sukuria labai konstruktyvų, tiesiog architektūrišką įspūdį. visos net ir spalvų funkcijos palenktos šiam reikalui: sakysim, ruda spalva yra padėta kaip apskritimų pjedestalas.

Ada Sutkuvienė dailės bičiulių atmintyje buvo įsirežusi kaip labai savita grafikė. Šioje parodoje ji pirmiausia yra akvarelistė. Tai mėlynai ramių ir siaubingai raudonų spalvinių kompozicijų kūrėja. Abstrakto širdin kartais įsisurbia ir visai konkrečiai modernaus amžiaus problema, kaip matome paveiksle „Ar išliksiu?“ Filosofinio krūvio pilni ir jos keli grafikos darbai, labai daiktaiški, bet surrealistinio atšvaito. Tokiu yra „Grupė“. Parodą surengė Ilinojaus Lietuvių gydytojų draugijos pagelbinio moterų vienetų stipendijų fondas ryšium su dešimtuoju lietuvių gydytojų suvažiavimu. Parodą dar galima apžiūrėti šiandien (penktadienį) nuo 7 iki 9 val. vak., taipgi ateinančią šeštadienį ir sekmadienį nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak. k. brd.

APIE LONDONO TEATRUS

Išėjo iš spaudos Londono teatro recenzijų ir kritikų rinkinys, pavadinimas: „Review Copies: Plays and Players in London 1970-1974“. Veikalą redagavo Sh Morley, išleido Rowman and Littlefield, kaina 12.50 dol.

VIDURAMZIO MENAS

Metropolitan meno muziejus paruošė veikalą: „The Secular Spirit: Life and Art at the End of the Middle Ages“. Išleido Dutton leidykla. Kaina 15 dol.

SKYSTA ELEKTRA

Californijos fizikams, naudojant aukštos įtampos laserį, pavyko nufotografuoti lašelį su skystintos elektros.

Marija Ambrozaitienė

Senasis gluosnis (ofortas)

šiuo lietuvių tautos turtu. Tokie spektakliai turėtų būti ruošiami bent kelis kartus per metus. Lengvesnes pasakas, išvertus jas anglų kalbon, būtų galima pateikti ir amerikiečių visuomenei.

Zinant, kad čia iš tikrųjų buvo pats pirmas tokio masto Laimos Rastenytės užmojis, malonu pripažinti, kad tai buvo geras, ypač kūrybingai atliktas darbas,

Būtų labai prasminga, kad mūsų lėlių teatro pastangas dėmesį atkreiptų ir bendruomeninės institucijos bei fondai. Laimos Rastenytės - Lapinskienės lėlių teatras tada galėtų virsti estetinio ir tautinio auklėjimo priemone, lengvai atkvečiama į kolonijū lituanistines mokyklas, vasaros stovyklas, kultūrinės vakarones ir pan.